

ACHARYA SRI KAILASSAGARSURI GYANMANDIR
 SHREE MAHAVIR JAIN ARADHANA KENDRA
 Koba, Gandhinagar - 382 007.
 Ph. : (079) 23276252, 23276204-05
 Fax : (079) 23276249

તંત્રી: શાહ ચીમનલાલ ગોડપદારા

વર્ષ ૭

અંક ૯

॥ अहम् ॥

अखिल भारतवर्षीय जैन श्वेताम्बर मूर्तिपूजक मुनिसम्मेलन-संस्थापित
श्री जैनधर्म सत्यप्रकाशक समितिनुं
मासिक मुखपत्र

श्री जैन सत्य प्रकाश

वर्ष ७]

क्रमांक ८१

[अङ्क ९

विक्रम संवत् १९६८ :
वैशाख वदि ०)) :

वीरनि. संवत् २४६८
शु क वा २

: संस्वीसन १९४२
: मे १५

विषय-दर्शन

- १ प्रतिष्ठा-कल्प-संवत् : पू. सु. म. श्री. जयंतविजयलाल : ४४३
- २ सिद्धहेम शब्द-नुशासन अने पाणिनीय
—जे अन्ते व्यंजनेनां सूत्रोनी तुलना : श्री पं. अण्णावाल प्रे. शाह : ४५५
- ३ श्री तपागच्छ गुर्वावली अने
श्री सोमसुंदरसूरि-स्तुति : श्री. मोहनलाल द. देसाई : ४६३
- ४ श्री मांडवगढनी महत्ता : पू. सु. म. श्री. धुरंधरविजयलाल : ४६७
- ५ अणव ल प्रकरणुं समाधान : ४७५
- ६ जैनधर्मो नीरोनां पराक्रम : श्री. मोहनलाल दीपयंद येःसी : ४७७
- ७ पंजाब का प्रशस्ति-संग्रह : श्री. डॉ. बनारसीदासजी जैन : ४७९
- ८ विश्वराणीना जैन संस्कृत अंकनी योजना
समाचार : ४८२
४८२नी सामे

आ मासिक दरेक अत्रेण महिनानी पहरेमी तारीजे प्रगट थाय छे. तेथी सरनामाना हेरकारना अणर भारमी तारीजे समितिना कार्यालये पहोयाडवा.

लवाजम—वार्षिक—जे रुपिया : छूटके चालु अंक-त्रणु आना

मुद्रक : ककलभाष रवणुभाष काहारी; प्रकाशक : श्रीमनलाल गोकणदास शाह; प्रकाशनस्थान
श्री जैनधर्म सत्यप्रकाशक समिति कार्यालय, जेशिंगभाषनी वाडी, धीकांटा रोड, अमदावाद,
मुद्रणस्थान : सुभाष. प्रिन्टरी, भीरवपुर रोड, अमदावाद.

॥ वीराय नित्यं नमः ॥

श्री जैनसूक्तप्रकाश

[वर्ष ७... .. कर्मांक ८१..... .. अंक ६]

पुत्र श्री अमृतविजयल शिष्य पं. श्री रंगविजयल विरचित
श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथ पंचकल्याणुक गर्भित

प्रतिष्ठा-कल्प-स्तवन

संघाहक तथा संपाहक—पू. मुनिमहाराज श्री जयंतविजयल

[गतांकधी आलु]

ढाल अगियारमी

(ङण सीधां सडल हवे' सार—ये हशी)

- आठमे' दिन सुंषिये' लाछ, दासी द्विये' पुत्र वधाछ;
अश्वसेन भूपति अति हरणी, दासी द्वेडी करी सभि सरणी. (१)
- आकरनां कष्ट निवारें, मान उनमान माप वधारें;
जल डूले नयरी सिंघावे', कृष्णाणुइ धूप रथावे'. (२)
- धरधर तोरणु अंधावे', कुंकुम डाथा हेवरावे';
पुरजनने हरण न भावे', नारी धवल मंगलने गावे'. (३)
- तालायर लांड नाटकिया, अतिपेल करे' तिडां मदीया;
नृप निरणी हरण अमाने', जहु दान द्विये' सनमाने. (४)
- धणु छंहे' वाणां वाजे', तिणुं नाहे' अंभर गाजे';
धंभ मडोच्छवनु' मंडाणु, दिन आर' करे' मडिराणु. (५)
- कुल स्थिति करे' पडेलें द्विये', अदार स्नात्र करी हरसे';
जलपात्रमां ठविअ उद्लास, अंघन पुष्पाडिक वास. (६)

१ दिन आर.

[૪૪૪]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

- સ્નાત્રશૂરણ ખેપિયેં સાર, પછેં કલશ ભરીને ચ્યાર;
જિનમુદ્રાયેં કાવ્ય ઉચ્ચારી, અભિષેક કરી સુવિચારી. (૭)
- હેમ ચુરણે પહેલું સનાત, ખીળું પંચ રતનનું વિખ્યાત;
તરૂછાલનું ત્રીળું કહિયેં, ચોથું મંગલ માટીનું લહિયેં. (૮)
- પાંચમું સદ્ ઓષધી કેરું, અષ્ટ વર્ગનું છઠું ભલેરું;
સાતમું વલી તેહી જ નામે, આઠમું સર્વ ઓષધિકામે. (૯)
- પરમેષ્ઠી ગુરૂડ મુત્તાસુત્તિ, મુદ્રા કરી મંત્ર પવિત્તી;
જિન આહ્વાન કરેં ગુરૂ રાગેં, વલી સ્નાત્ર લણુવો આગેં. (૧૦)
- પંચગવ્યનું નવમું ગણિયેં, સૌગંધિક દશમું ભણિયેં;
શુભ ફૂલનું એકાદશમું, ગંધસ્નાત્ર કરો દ્વાદશમું. (૧૧)
- સ્નાત્ર તેરમું વાસનું મુણિયેં, દુધ ચંદન ચૌદમું ચૂણિયેં;
પંનરમું સનાત તે હોય, કેશર સાકરનું સોય. (૧૨)
- દિન ત્રીજે આરિસો દેખાવો, રવિ શશિનું દર્શન કરાવો;
છઠ્ઠે દિન ધર્મજાગરણુ, દિન દશમેં દસૂઠણુ કરણુ. (૧૩)
- તીર્થોદ્ધક સોજામે વિરચો સત્તરમું જારસેં ચરચો;
કેશર ચંદન લેઈ ફૂલ, તસ સ્નાત્ર લણુવો અમૂલ. (૧૪)
- એ વિધિએં સ્નાત્ર અઠાર, કરેં મહોચ્છવસ્થુ વિધિકાર;
ખિંએ વાસ તિલક ધૂપ કીજેં, વિધિયેં વલી દેવ વાંદીજે. (૧૫)
- દિન જારમેં નૃપ પરિવાર, લોજન ભુજાવિ ઉદાર;
સંતોષિ કરે સતકાર, ઠવેં નામ શ્રીપાસ કુમાર. (૧૬)
- તિમ નામ થાપન ઈંહા જાણો, ખિંએ ખિંએ મન આંણો;
આભરણેં દેહ સોહાવો, પ્રભુ નિરખિ ભાવના ભાવો. (૧૭)
- પછે અન્ન ખોટણુ વિધિ કરીયેં, જિન આગેં નૈવેદ્ય ધરિયેં;
ખલિ દીજે હરખ અમોલે, ગુરુ સકલચંદ ઈમ ખોલે. (૧૮)
- ઈમ અડદશ સ્નાત્ર કરીજે, જિમ અપ્રથમ દોષ હરિજે;
આઠમેં દિન ખુસાલસાહેં, કીધોછવ રંગ ઉછાહે. (૧૯)

લાલ ખારમી

(ઇતિહાસ માસે કંત મેલી આલ્યા રે, કાંઈ લાલ રંગીલા નમે ન રહે જાલ્યા રે-એ દેશી)
નવમેં દિન ગુરૂરાજ કરીને સાખી રે, કરો વિધિકારક હવેં કાજ મન થીર સાખી રે;
સહેજ અતિશય ચ્યાર પ્રભુને જન્મથી રે, અતિ અહભુનરૂપ અપાર લવ સત્તમથી રે. (૧)

અંક ૯]

પ્રતિષ્ઠા-કલ્પ-સ્તવન

[૪૪૫]

ભવભાસન ત્રણ્યજ્ઞાનધારક સ્વામી રે, અંગુઠે અમૃતપાન કરે શિવગામી રે;
 કલ્પતરૂ પરે પાસ પ્રભૂજી વાધે રે, લક્ષણુ ગુણ મહિમા જાસ પાર ન લાધે રે. (૨)
 બાળક થઈને દેવ આવી રમાડે રે, થઈ હંસ મોર તતખેવ પ્રભુને હસાડે રે;
 ઇંમ કરતાં ભણવાયોગ થયા તે નાંણી રે, કરે માવિત્ર શુભ સંયોગ લગન પરમાણી રે. (૩)
 ભૂંભવિ સયણુ સુરંગ પેઢેરામણી સાથે રે, નિજ સેના સજી ચતુરંગ વણારસી નાથે રે;
 ધાણીચણા પકવાન બહુ ફલ મેવા રે, હેમ ખડિયા લેખણુ માન છાંત્રને દેવા રે. (૪)
 વરૂપે પાસકુમાર ચઢયા વરઘોડે રે, ગાયે અપછર સરખી નાર મનને કોડે રે;
 વાજંતે વાજિત્ર જનમાલાયે રે, આવ્યા અજિમોહ વિચિત્ર લેખશાલાયે રે. (૫)
 વિપ્ર મનોગત ભર્મ ઇંદ્રવયણુથી રે, કહી પ્રભુએ પમાડ્યો ધર્મ અવધિનયણુથી રે;
 અયાચી કર્યો તસ પાત્ર લહિ દિજ ભાવે રે, છાત્રનાં પોસીને ગાત્ર છુટી અપાવી રે. (૬)
 દેખી કહે બાલગોપાલ માવિત્ર હરખે રે, અહો બાલપણે એ અબાલ મનોગત પરખે રે;
 ઇંમ લેખશાલાયે જ્ઞાન પ્રગટ કરી આવ્યા રે, પછે અનુકરમે ભગવાન યોવન પાચા રે. ૭
 હવેં અહપતિ સર્વાંગ ણિંખને અરચે રે, વલી ધૂપ ફૂલ ઉછરંગ વાસે અરચે રે;
 સુરભિ પદમ ને અંજલિ મુદ્રાભાવે રે, જિનમુદ્રાએ ગુરૂનાથ કરીને દેખાવે રે. (૮)
 અધિવાસન મંત્રેં ગુરૂ કરે અવતારો રે, મિંઠલ કંકણુ સહુ ણિંખને હાથેં ણાંધો રે;
 મુન્નાસુત્તી ચક્ર મુદ્રા કરી હરસે રે, વિધિકારક પાંચે અંગ પ્રભુનાં ફરસે રે. (૯)
 અંગે ધૂપ ઉખેવિ જિન આહવાન રે, જિનમુદ્રાયેં ત્રણુ વાર કરેં સાવધાન રે;
 આસન મુદ્રાસાર પછે નિરખાવિ રે, ગુરૂ પૂજેં વાસ બરાસ પ્રભુ દિલ લાવિ રે. (૧૦)
 શ્રાવક ચંદન ફૂલેં પૂજી આદહાદે રે, સવિ ણિંખને વસ્ત્ર અમુલ કરી આચ્છાદે રે;
 તે ઉપર નવ રંગે શ્રીફલ ઠાવો રે; નૈવેદ્ય ધરીને ખાસ ફૂલેકેં ચઢાવો રે. (૧૧)

ઢાલ તેરમી

(જીરે ઘોડી તે તિહાંથી ડગભરે, ઘોડી પાછલ ચમર વિંબય બદવજીની ઘોડલી—એ દેસી.)

જીરે યોવનવય જિન નિરખીને, ઘણું માવિત્ર હરખી તામ સુંદર વર પાસને;

જીરે ભોગ્ય પ્રસેનજિતરાયને, ઘર પુત્રી પ્રભાવતી નામ. સુંદર૦ (૧)

જીરે ભોડી સગાઈ નેહરચૂં, નિજ અંગજની લેઈ આણુ; સુંદર૦

જીરે ભાગ્ય સ્થિતિ નાંણી કરી, કીધું તે વચન પ્રમાણુ. સુંદર૦ (૨)

જીરે પ્રોહિત શુદ્ધ લગન દિયે, વરજીને દોષ અઢાર; સુંદર૦

જીરે ઇંદ્ર ઇંદ્રાણી મલી કરી, કરે વિવાહનો વ્યવહાર. સુંદર૦ (૩)

૧. નિજ પડિમાને.

[૪૪૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

- જરે પીઠી કરી મજ્જન કરી; ધરી અંગે શૃંગાર અમાન; સુંદર૦
 જરે પાસજી વરઘોડો ચઢયા, કર ધરી શ્રીકૃલ પાન. સુંદર૦ (૪)
- જરે હમગય આગલ માલતા, બહુ વાળે વાલિત્ર સંગીત; સુંદર૦
 જરે સુરનરનાં સાજન મલ્યાં; જાનરણી ગાયેં ગીત. સુંદર૦ (૫)
- જરે પુરિજન ઠાઠ મલી જૂએ, ઢોડીને ચોક બજાર; સુંદર૦
 જરે પ્રભુ આવી ઊભા રહ્યા, ઈમ મંડપ તોરણ બાર. સુંદર૦ (૬)
- જરે પોકણુ વિધિસ્થુ પોહોકીને; પછે આણ્યા ચોરી મજાર; સુંદર૦
 જરે પધરાવી કન્યા તીંહાં, કરેં વાડવ વેદ ઉચાર. સુંદર૦ (૭)
- જરે સકલ સુરાસુર સાખિસ્થુ, કરે કરમેલાપક ત્યાંહિં; સુંદર૦
 જરે બેહુ પક્ષેં સુરસુંદરી, મલી ગાયેં ગીત ઉછાહ. સુંદર૦ (૮)
- જરે પહેલું મંગલ વરતીને, દિયેં લક્ષપ્રમિત હયદાન; સુંદર૦
 જરે બીજું મંગલ વરતીને, દિયેં હાથી હજારને માન. સુંદર૦ (૯)
- જરે ત્રીજું મંગલ વરતીને, કોઠ મુલનાં દિયેં અલંકાર; સુંદર૦
 જરે ચોથું મંગલ વરતીયું, પુત્રી પરતણી હોયેં નિરધાર. સુંદર૦ (૧૦)
- જરે સુર નિરમિત કંસારને, આરોગી કરે પ્રીત અભંગ; સુંદર૦
 જરે પરણી નિજ ઘર આવીયા, માયતાયને અધિક ઉચ્છરંગ. સુંદર૦ (૧૧)
- જરે વિધિકારક કરણી કરેં, સુણજ્યો હવે તે સ્વરૂપ; સુંદર નવ બિંબને;
 (એ આંકણી)
- જરે ચ્યાર નારી પોહોકણુ કરેં, વલી આરતિ મંગલદીપ; સુંદર૦ (૧૨)
- જરે શ્રાવક પંચ મંગલ ભણી, કરે બિંબનો રચરિત હાથ; સુંદર૦
 જરે નવચક્રને બલિ દેઈને, ધરી નૈવેદ્ય હોયેં સનાથ. સુંદર૦ (૧૩)
- જરે ગેવાસૂત્રથી બાંધીયેં, તોરણયુત ઝંઝારી ઉદાર; સુંદર૦
 જરે સિંહાસન મંડપ તલેં, થાપી જિન પડિમા સાર. સુંદર૦ (૧૪)
- જરે હેમકલશ ચઉ દીવડા, ઠવે સોહવ સુખડી થાલ; સુંદર૦
 જરે લેતી પ્રભુનાં એવારણાં, જલધાન ઠવેં તે બાલ. સુંદર૦ (૧૫)
- જરે ચ્યાર ગાડુઆને ઉપરેં, થાપે જુઆરાનાં સરાવ; સુંદર૦
 જરે ચૈત્યવંદન ગુરૂ તિહાં કરી, રક્તાંબરે બિંબ ઢંકાવ. સુંદર૦ (૧૬)
- જરે અધિવાસ મત્રેં કરી, સૂરિ મંત્રિત નાખેં વાસ; સુંદર૦
 જરે બિંબકરેં પુગી ઠવે, દીયે ધવલમંગલ ઉલ્લાસ. સુંદર૦ (૧૭)

૧. ધરે વિવાહનાં અંગે સીણુગાર. ૨. વંચિત. ૩. ચોરીઉ ચાર.

અંક ૯]

પ્રતિષ્ઠા-કલ્પ-સ્તવન

[૪૪૭]

જીરે હોમ કરી ટીકો કરે, અંબર આભરણુ ધરાવ; સુંદર૦
જીરે ઢોઈ મોઢક મેવો દીયે, રંગે રાજ્યાભિષેક કરાવ. સુંદર૦ (૧૮)

દાસ ચૌદમી

(જીરે ઇશાનેંદ્ર ખોળે લીઝિએ—એ દેશી.)

જીરે પાસ જિણુંદ તેવીસમો, ત્રીસ વરસ ગૃહવાસ રે;
કુંભરપદેં સંસારનાં, લોગવી લોગ વિકાસ રે, પાસ જિણુંદ દીક્ષા વરે.
(એ આંકણી) (૧)

વિરમી વિષય દિસા થકી, તત્ત્વદિશા નિજ ભાવે રે;
બાંણી તે પંચમા સ્વર્ગથી, લોકાંતિક સુર આવે રે. પાસ૦ (૨)

જિન પ્રણમીને વિનવેં, જય જય તું ચિર નંદો રે;
ધર્મતીર્થ વરતાવીએં, તું જગ સુરતરૂકંદો રે. પાસ૦ (૩)

ઇમ ઉપયોગ કરાવીનેં, દીક્ષા સમય જણાવે રે;
શ્રમણુ કુંડ ધારી સુરા, હાજર થઈ ધન લાવે રે. પાસ૦ (૪)

એક કોડ આઠ લાખના, ચાચક દિનપ્રતે આવે રે;
દાન દેઈ સંવચ્છરી, સહુનાં દરિદ સમાવે રે. પાસ૦ (૫)

ચોસઠ ઇંદ્ર મલી તિહાં, તીરથ જલ શુભ આણી રે;
સ્નાત્ર કરાવેં સ્વામિનેં, વિધિપૂર્વક હિત બાણી રે. પાસ૦ (૬)

સ્વજનતણી અનુમત લેઈ, માતપિતા પડિઓહે રે;
અંગરાગ બૂષણુ ધરી, શિખિકામાં આરોહિ રે. પાસ૦ (૭)

ધૂપ ઘટી વાજિત્રસ્થૂં, હુંહુલિનાદ વળવે રે;
સુરનર કોડાકોડસ્થૂં, પુરવ પવન સોહા વે રે. પાસ૦ (૮)

વૃક્ષ અશોક તરૂ તલેં, સહુ સાવધ વોસરાવી રે;
પોસ બહુલ ઇગ્યારસે, દ્યેં પ્રભુ સંજમ મન ભાવી રે. પાસ૦ (૯)

સામાયક વ્રત ઉચ્ચરે, તવ મનપર્યાવ પાવે રે;
સુરપતિ વામ બલે દવેં, દેવાંબર તે પ્રસ્તાવે રે. પાસ૦ (૧૦)

ચરણ મહોચ્છવ સુર કરી, નંદીસરેં હરિ જાવેરે
અઠાઈ મોહોચ્છવ કરી સુરા, નિજ નિજ થાને જાવે રે. પાસ૦ (૧૧)

અનુમત સયણુ માવિત્રની, માગે તવ રોવંતાં રે;
કહે વત્સ તુમ સુખકું કદા, જોસ્થાં હરખ ભરંતા રે. પાસ૦ (૧૨)

૧. લીઝિએ પ્રભુ સંયમ લ્યાવી રે. ૨. નંદીસર મલી આવે રે.

[૪૪૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[૫૫^૦]

પાવન કરજ્યો આંગણું, પારણને મિથે પુતો રે;
 અમને કદિ ન વિસારજ્યો, દર્શન દેજ્યો સુમિતો રે. પાસ૦ (૧૩)
 ઇમ જોતાં રોતાં વલ્યા, પ્રભુ પણ વિચરે નિરાસિ રે;
 ઘાતિ કર્મ ચઉ જીતજ્યે, વીતજ્યે વાસર ત્ર્યાસી રે. પાસ૦ (૧૪)
 ગુરૂ હવે ચૈત્યવંદન કરી, વંદાવે વલી દેવ રે;
 રચણી સમે તિહાં ગુરૂ કરે, અધિવાસન સ્વયમેવ રે. પાસ૦ (૧૫)
 ખુશાલસાયે નવમે દિને, દીક્ષા કલ્યાણક કીધું રે;
 રંગે કરીને ઉછાહથી, મન વંછિત ફલ લીધું રે. પાસ૦ (૧૬)

ઢાલ પંદરમી

(દેશી-હમીરીયાની) (અભિનંદન અવધારિયે-એ દેશી)

હવે દશમે દિન કૃત કરે, શ્રાવક ને ગુરૂરાય સુગ્યાની;
 કેવળજ્ઞાન ને મોક્ષનાં, કલ્યાણક સુખઢાય સુગ્યાની; મહાપૂજા ઇમ કીજ્યે (૧)
 ચરણ પર્યાયે પાસજી, વર્તે નિજગુણ ઢાણ; સુ૦
 કમઢે કૃત ઉપસર્ગને, જીત્યો ઉપશમ આંણ. સુ૦ મ૦ (૨)
 ત્ર્યાસી દિવસ ઇણી પરે, વિચરી આરજ દેશ;
 પ્રતવનમાં આવે વિલુ, હવે સુણજ્યો વિધિ ઉદેશ. સુ૦ મ૦ (૩)
 કંકણ મિંઢલ યાંધિયે, સ્નાત્ર કારકને ઢાધ;
 ત્રહ દિગપાલને પૂજ્યે, બલી દીજે વિધિ સાધ. સુ૦ મ૦ (૪)
 નૂતન ણિંબને ઉપરે, વસ્ત્ર કસુંબી ઢંકાવ;
 દેવવંદન વિધિ સાચવે, ગુરૂ શ્રાવક શુભ ભાવ. સુ૦ મ૦ (૫)
 ધૂપ દેઈ અંબર લીએ, શ્રીગુરૂ લગનાબ્યર્ણ;
 કુંલક કરી સવિ ણિંબને, અંગે ઢાપે શુભ વર્ણ. સુ૦ મ૦ (૬)
 ઘૃતભાજન મુકો પછે, મંત્રે જિન આહ્વાન.
 પરમેષ્ઠી મુદ્રા ઢકી, શ્રીગુરૂ કરે સવિધાન. સુ૦ મ૦ (૭)
 શાસન દેવદેવીતણું, અવતારણ કરે તામ;
 ઢવણા ઢાપન મંત્રથી, તિહાં ગુરૂ કરે અભિરામ. સુ૦ મ૦ (૮)
 શ્રીખંડાદિક વસ્તુને, જિનપડિમાતલે તાંહી;
 ઢાપીને મેલે હવે, અંજન દ્રવ્ય ઉછાંહી. સુ૦ મ૦ (૯)
 સોવીર સાકર મૃગમદે, ઘૃતમિશ્રિત ઘનસાર;
 ઢાપે અંજન હેમપાત્રમાં, પંચસોહવ મિલી નાર. સુ૦ મ૦ (૧૦)

૧ ચોરાસી રે.

અંક ૯]

પ્રતિષ્ઠા-કલ્પ-સ્તવન

[૪૪૯]

ધિર લગને શ્રીગુરુ હવે, સ્વરોહય મંત્ર સંભાર;	સુ૦
હેમ સિલાક ઘડી કરી, કરે અંજન અવતાર.	સુ૦ મ૦ (૧૧)
નિરખાવી દર્પણ પ્રતે, પ્રતિવાસ કરતે શુભ ગાત્ર;	સુ૦
ચક્ર મુદ્રાએ બિંબને, ફરસી ઠવે દધિપાત્ર.	સુ૦ મ૦ (૧૨)
દષ્ટિદોષ નિવારવા, મુદ્રા પંચ કરંત;	સુ૦
વાસ ધૂપ કરી મંત્રને, પદ્મમુદ્રાએ કહંત.	સુ૦ મ૦ (૧૩)
ત્રિગૂં કલ્પી બિંબને, થાપિ ત્રણ નવકાર;	સુ૦
કહીને વાસ કરે તિહાં, આચરજ ગણુધાર.	સુ૦ મ૦ (૧૪)
ત્રણ સય સાઠ ઓષધિપુડો, જિનકરમાંહી ઠવંત;	સ૦
સોહવ ચઉ પુંખણુ કરે, દાન દીયે હરખંત.	સુ૦ મ૦ (૧૫)
ઈમ કેવલ કલ્યાણુકે, કરણી કરીયે રંગ;	સુ૦
કહેચું હવે કેવલતણો, ઓષવ અધિક ઉમંગ.	સુ૦ મ૦ (૧૬)

ઠાલ સોળમી

(એ તો ગહેલો જ ગિરધારી એહને શું કહીએ—એ દેશી)

ચારાશીમે દિવસે પ્રભુજી, જન્મપુરી છે બ્યાંહી રે;	
ચોવિહારથી છઠ તપ સાથે, આવે વ્રત વનમાંહી.	
એ જિન સેધો રે, જે દોષલયા જગમાંહી ત્યજે તે દેવો રે. (એ આંકણી) (૧)	
ઘાતકી વૃક્ષને હેઠલ સ્વામી, ક્ષપકશ્રેણી આરોહિ રે;	
કરણ અપૂરવ અનિવૃતે કરીને, જીત્યો સંજલલોહ.	એ૦ (૨)
ક્ષીણમોહ સનેગી ફરસી, ધ્યાન ખલે અપ્પાણુ રે;	
ચૈતર વહની ચોથે પ્રભુજી, પામ્યા કેવલનાણુ.	એ૦ (૩)
અવધિ જાણી ચોસઠ સુરપતિ, આઈ સીસ નમાઈ રે;	
કરી ત્રિગડાની અભિનવ રચના, નિજ નિજ કૃત્ય ખનાઈ.	એ૦ (૪)
તે ત્રિગડામાં આપ વિરાજે, જગતારક જગદીશ રે;	
ચોત્રીશ અંતિશય સંયુત દાખે, વાંણી ગુણુ પાંત્રીસ.	એ૦ (૫)
શ્રીશુભ આરજદોષ પ્રમુખ જિન, થાપે દશ ગણુધાર રે;	
સંઘ ચતુર્વિધ થાપે, વિધિપૂરવક વિવહાર.	એ૦ (૬)
કેવલજ્ઞાન કલ્યાણુક ઓષવ, કરી ઈમ રંગ ભરેણુ રે;	
વિધિકારક વિધિ આગે કીજે, ગુરુસંગે હરખેણુ.	એ૦ (૭)

૧ ધાવડી

[૪૫૦]

શ્રી જ્ઞેન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

- કૂલવાસની વૃષ્ટિ કરીને, કરીઈ ધૂપ પ્રશસ્ત રે;
દેવવંદન કરી પૂજીઈ, પઠિમાનાં અંગ- સમસ્ત. એ૦ (૮)
- અહોત્તર શત કાવ્ય ઉચ્ચારી, વિરચી કલશ વિચિત્ર રે;
એકસો આઠ પ્રમાણુ વિધિયેં, કરીયેં સ્નાત્ર પવિત્ર રે. એ૦ (૯)
- ચૈત્યવંદન કરીને હવેં ગુરૂજી, મંત્રિત કરેં અભિધાન રે;
અહ દિગપાલને વિધિશ્યું દીજેં, લેઈ તેહના અભિધાન. એ૦ (૧૦)
- પ્રભુ સનમુખ કુસુમાંજલિ દીજેં, મંત્રે કરી ત્રણ્યવાર રે;
અંદન કેશર આદિ નૂતન, પૂજા કરેં સુખકાર. એ૦ (૧૧)
- અલિ દેઈ ખીજેરા મેવો, લાડુ સુખડી સાર રે;
સુખવાસાદિક ધાપીયેં, પ્રભુ આગલ મનોહાર. એ૦ (૧૨)
- આરતી મંગલદીપ કરીને, શિવ કલ્યાણુક ધાર રે;
કહેસ્યું તેહ કલ્યાણુક કેરો, રંગે કરી અધિકાર. એ૦ (૧૩)

ઠાલ સત્તરમી

(કહોને ખાહણુ કિંહાથી આવ્યા, કાગલીયો કિંહાથી લાવ્યા—એ દેશા.)

- શ્રીપાસ પ્રભુ ઉપકારી, અહુ તાર્યા નર ને નારી;
દેશે ઉણા સિત્તેર વરસ આય, લોગવિ કેવલ પર્યાય. (૧)
- પ્રભુ સમેતશિખરને પાંમી, મન વચણુના યોગ વિરામી;
શૈલેશિ કરણુને આરોહી, ગુણુકાણુ અજેગી મોહી. (૨)
- સત્તાગત પેહેલેં લાગે, અહોત્તર પ્રકૃતિ ન ત્યાગે;
લાગ ખીજેં પ્રકૃતિ તેર, તેહનો કરી તુરત નિવેર. (૩)
- અવગાહન લહી પૂર્વ રાતે, મુનિરાજ તેત્રીસ સંઘાતેં;
શ્રાવણુ શુદ્ધિ આઠમિ દિવસેં, પ્રભુ શિવમંદિરમાં નિવસે. (૪)
- પ્રભુ અજર અમર અવિનાશી, થયા પૂર્ણાનંદ વિલાશી;
ઇંમ મોક્ષકલ્યાણુક લાવિં, કરો કિરિયા આગલિં ઠાવિ. (૫)
- પછેં શ્રીગુરુ સંઘની સાથ, દેવ વંદાવી હોય સનાથ;
સ્તવ થાનકે અજિત સાંતિ, લણિયેં અથવા વૃદ્ધ શાંતિ. (૬)
- અક્ષત તંડુલનો વિસાલ, ગુરૂ આગલ ધાપેં થાલ;
શ્રાવક કુસુમાંજલિ ભરીને, ઊભો રહે વિનય ધરીને. (૭)
- ગુરૂ અક્ષત અંજલિ લેઈ, ગાથાનો પાઠ કરેઈ;
અક્ષત સવિ જિંઘને ખેપેં, શ્રાવક કુસુમાંજલિ ખેપેં. (૮)

અંક ૯]

પ્રતિષ્ઠા-કલ્પ-સ્તવન

[૪૫૧]

- ગુરૂ પ્રવચન મુદ્રા કરીને, ધર્મદેશના ઘેં હિત ધરીને;
કરી અંતરપટ ણિંબ આગે, દિવ્યે તંબોલ સંઘને રાગે. (૯)
- પછે પડદો ઉઘાડવા સારૂ, સંઘ થાપેં ફલાદિક ચારૂ;
ચૈત્યવંદન આગેં કરવું, ગૃહપતિને નૈવેદ્ય ધરવું. (૧૦)
- નંદાવર્તા વિસર્જન કીજે, કલ્પલાપિત મંત્ર લણિજેં;
અંબલિ મુદ્રા અનુસરીયેં, સવિ દેવ વિસર્જન કરીયેં. (૧૧)
- વૃદ્ધ શાંતિયે ધારા દેવી, ફૂલ ચંદન ધૂપ ઉખેવી;
તદનંતર કંકણ છોડેં, નિજ કર્મ બંધનને વિછોડે. (૧૨)
- સ્તુતિદાન અને બલિ ન્યાસ, આહ્વાન દિશા બંધ લાસ;
નેત્રાંજન દેશના સાર, ગુરૂના એ પટ અધિકાર. (૧૩)
- દશમા દિનની એ કરણી, જિમ કલ્પમાંહે વિધિવરણી;
ગુરૂ અમૃતવિજય પ્રસંગે, તિમ લાખી સઘલી રંગે. (૧૪)

ઢાલ અઢારમી

(અંજરીયા મુનિવર ધન ધન તુમ ઉપદેશ—એ દેશી.)

અથ ચૈત્યમાં થાપનવિધિ

- બિંબપ્રવેશ જિમ કીજયેંજી, કહિયેં તેહ વિધાન;
શુભ દિવસેં ચિર લગન નિવાસેં, જોઈ શુભ ચઢવિધાન.
જિનધરમાં થાપો જિનપડિમા સુવિચાર—(એ આંકણી) (૧)
- જે પીઠેં પ્રભુ થાપીયેંજી, તિંહા વિધિ કરીયેં પ્રશસ્ત;
ઢીપ ધૂપ કરિ ચર્ચિયેંજી, ચંદને પીઠ સમસ્ત. જિન૦ (૨)
- વૃહિ સરસવ દુર્વા ઠવોજી, તે ઉપર ધરી પ્રેમ;
વૃષભશૃંગની મૃત્યકાજી, ગજદંતર મૃત્તિકા તેમ. જિન૦ (૩)
- ચોખડો રૂપક વહી, જવ ને હર્લ સમૂલ;
થાપી તે ઉપર ઠવોજી, સેવનપદ્ અનુકૂળ. જિન૦ (૪)
- ચક્ષુકર્દમે સ્વસ્તિક રચોજી, દક્ષણાવર્ત આકાર;
કૂર્મમંત્ર કુંભક કરીજી, લિખિયેં વર્ણુ સુધાર. જિન૦ (૫)
- બલિ બાકુલ ઉછાલિનેજી, દેવવંદી ક્ષેત્રદેવ;
સેવનપદ્ થાપીયેંજી, મૂલનાચક જિનદેવ. જિન૦ (૬)

૧ સ્તુતિદાન બલિ મંત્રી. ૨ ચક્રની.

[૪૫૨]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

- જિન ગર્ભશાખા ક્ષારનીજી, કીજે તસ અડ ભાગ;
તિહાં ઉપરિતન આઠમાજી, અંશનો કીજે ત્યાગ. જિન૦ (૭)
- તદનંતર સપ્તાંશનોજી, લીજે સાતમો ભાગ;
તેહમાં જિનપડિમા તણોજી, આણિયેં દષ્ટિનો ભાગ. જિન૦ (૮)
- પૂજા અષ્ટ પ્રકારનીજી, કરીયેં ધૂપ આટોપ;
આરાત્રિક મંગલ કરીજી, કીજે ધ્વજ આરોપ. જિન૦ (૯)
- ચૈત્યવંદન સ્તવનેં કરીજી, સ્તવિએ જિન અભિધાન;
યાલ ભરીને ઢાઇયેંજી, નૈવેદ્ય ફલ પકવાન. જિન૦ (૧૦)
- દિન દશ થાપન અંતરેજી, પવિત્રપણેં વિધિકાર;
સાતે સમરણુ શુદ્ધથીજી, ગણે તિહાં વર્ણુ ઉચ્ચાર જિન૦ (૧૧)
- અઠાઈ મહોચ્છવ પછેંજી, કરી અતિ હરખેણુ;
સ્નાત્ર અઠીતરી કીજીયેંજી, વિધિયુત રંગ ભરેણુ. જિન૦ (૧૨)

દાલ ઓગણીશમી

- (પીર જિનેશર અતિ અલવેસર, ગૌતમ ગુણના દરીયાજી—એ દેશી.)
- ઈણીપરેં જૈન પ્રતિષ્ઠા કીજેં લીજેં નરભવ લાહોજી,
ન્યાય ઉપાર્જિત વિક્ત ધરમમાં ખરચો ધરી ઉછાહોજી;
સંઘસયણુ ને કુંડુંબ સંઘાતેં વૈરિ વિરોધ નિવારીજી,
મમકિતદ્વાયક નિરમલ કરણી કરીયેં ભવિ હિતકારીજી. (૧)
- જૈન પ્રતિષ્ઠામાં જિનવરનાં પંચકલ્યાણુક કરવાંજી,
શ્રીગુરૂ શ્રાવક ખેહું મલીને વિધિયોગેં અનુસરવાંજી;
ભૂમિશયન પ્રહ્મચરજ એકાસણુ દશ દિન પહેલાં ધારોજી,
ગૃહસ્વામી વિધિકારક ઈણીપરેં ઇહપર લોક સુધારોજી. (૨)
- ઇમ ધારીને ણિંબ પ્રતિષ્ઠા કરવાને સુવિશાલોજી,
પુશાલચંદ સવાઈચંદ ખેહું પિતાપુત્ર ઉજમાલોજી;
પુશાલસા જઈ પાલીતાણામાં શ્રીવિમલાચલ ભેટીજી,
ગણુધર વિજયજિનેન્દ્રસૂરિનેં વાંદી આપદ મેટીજી. (૩)
- અતિ આગ્રહથી વિનતિ કરીનેં ભરૂઅચ તેડી લાગ્યાજી,
મહોચ્છવથી વાંદીએ શ્રીગુરૂ સંઘતણે મન ભાગ્યાજી;
જલભત્રા કરી સાડખરથી થાપી પૂરણુ કુંભજી,
આગલ કિરિયા શ્રીગુરૂ શ્રાવક સાથે ઘઈ થીર થંભજી. (૪)

અંક ૬]

પ્રતિષ્ઠા-કલ્પ-સ્તવન

[૪૫૩]

શ્રી શંખેશ્વરપાસ પ્રભુની પડિમા આદે' બહુલીલ,
આચારજ અધિવાસ ક્રિયાયે' અવતારિત કરે' સધલીલ;
ક્રાગણ્ય શુદ્ધિ પંચમી કવિ વારે લગન સમય જળ આવેલ,
ઈંદ્ર થઈ ગુરૂ કુલક કરીને અંજનશિલાક ફિરાવેલ. (૫)

પાંચ શબ્દ વાન્નિત્ર તિહાં વાળે ગાળે હુંહુભિ નાદલ,
કેવલજ્ઞાનતણો કલ્યાણક ગાવે ગોરી મધુરે સાદલ;
શ્રીસંઘે પ્રાસાદ નિપાયો માનું અપર કૈલાસલ,
પીઠમંડપને અહ્લુત દેખી ઉપને મોદ વિલાસલ. (૬)

વૃષભ લગનમાં તેહિ જ દિવસે પીઠ ઉપર ઉલ્લાસલ,
શુદ્ધ વિધાન કરીને થાપ્યા શ્રી શંખેશ્વર પાસલ;
આચારજ વાચક મુનિવરના ઉચ્ચિત સહુ સાચવીયાલ,
સૂત્રધાર શિલ્પી ને વાચક દાન થકી ઉલ્લાસીયાલ. (૭)

નવનવ લક્ષિત કરી સાહમીની વિવિધ થકી પકવાનેલ,
શાલ દાલ સુરહાં ઘૃત સાકે' લક્ષિત કરી બહુ માનેલ;
દેઈ તંબોલ તિલક કરી છાંટયાં કેશર રાતે વરણેલ,
યથાભેગ્ય પહેરામણી કીધી શ્રીકલ વસ્ત્રાલરણેલ. (૮)

ગ્નિનશાસન ઉન્નત પરશંસા ખટદર્શનમે' ખાંધીલ,
ઈમ સદ્વ્યય કરી લખમી જેણે સુરશિવ પદવી સાધીલ;
તપગરચ્છ ઠાકુર ગુણુમણિ આગર શ્રીવિજયદેવ સૂર્યાદાલ,
પ્રતપો તબલગે' નામ એ ગુરૂનું જબલગે મેરુ ગિરીદાલ. (૯)

તાસ સીસ શ્રી લક્ષ્મિવિજય વર પંડિત માંહે લીહોલ,
રત્નવિજય યુધ વિનયી તેહનાં વાદીમતંગજ સીહોલ;
તાસ સીસ શ્રીમાનવિજયના વિવેકવિજય વડલાગીલ,
તેહના યુધ ગીતારથ સારથ અમૃતવિજય સોલાગીલ. (૧૦)

તસ ચરણાંબુજ મધુકર સેવી રંગવિજય કહે' હેતેલ,
કર્ચુ' પ્રતિષ્ઠાકલ્પ તવનમે' લહી કારણ સંકેતેલ;
બીજું મંદમતિને હેતે દશ દિનનું એ વિધાનલ;
કીધું તેહ સદ્ગુરૂ સંગે કરજ્યો થઈ સાવધાનલ. (૧૧)

વિધિકારક વિધિ એહ સૂણીને મત કોઈ દૂષણ દેજ્યોલ,
નામ માત્ર એ રચના કીધી સુકવિ સુધારી લેજ્યોલ.

[૪૫૪]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

નરનારી ઉપયોગપણાથી લણુશે જે હિત આંણીછ,
મંગલમાલા લચ્છી વિશાલા લહેચ્છે શિવસુખ પ્રાણીછ. (૧૨)

કલશ

ઈમ સયલ સુખકર દુરિત ભયહર પાસ શ્રીશંખેશ્વરો,
નિધિ અબ્ધિ વસુ સસિ માન વર્ષે (૧૮૪૯) ગાઠચ્છો અલવેશરો;
એહ પ્રતિષ્ઠા કલ્પ તવન સાંભલી જે સદ્દે,
તે ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ સુખ સુસિદ્ધિ સઘલે સદા રંગવિજય લહે. (૧)

इति श्रीशंखेश्वरपार्श्वनाथपंचकल्याणकर्मितं प्रतिष्ठाकल्पस्तवनं संपूर्णं ॥

સુરતની પ્રતની પુષ્પિકા:—

સંવત્ ૧૮૪૯ ના વર્ષે પ્રથમવૈશાખમાસે શુક્લપક્ષે તિથિ અઠ્ઠમી
વૃશ્પતિવાસરે લિખિતમ્ । પં. રંગવિજયેન । શ્રીભૃગુકચ્છબંદિરે શ્રી
શંક્ષેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાત્ પરોપગારાય ॥

પાલીતાણુની પ્રતમાં—

સંવત્ ૧૯૩૩ ના વર્ષે ચૈત્ર શુદિ ૮ ને ભૃગુવાસરે લિપિકૃતં
વાષા વાલગિરજી શ્રી ॥

(સમ્પૂર્ણ)

‘શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ’નો

આગામી અંક

આવતો મહિનો—પ્રથમ જેઠ મહિનો—અધિક મહિનો
હોવાના કારણે ‘શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ’નો હવે પછીનો
અંક જુન મહિનાની પંદરમી તારીખે પ્રગટ નહીં
થાય, પણ જુલાઈ મહિનાની પંદરમી તારીખે પ્રગટ
થશે તેની વાચકો નોંધ લે. વ્ય.

સિદ્ધહેમ શબ્દાનુશાસન અને પાણિનીય એ બંને વ્યાકરણોનાં સૂત્રોની તુલના

લેખક:—શ્રીયુત પં. અંબાલાલ પ્રેમચંદ શાહ—વ્યાકરણતીર્થ.

અહીં સિદ્ધહેમ શબ્દાનુશાસન અને પાણિનીય એ બે વ્યાકરણોનાં સૂત્રોની તુલનાત્મક વિચારણા કરી છે. સંસ્કૃત ભાષામાં ઈ. સ. પૂર્વે ચારસોથી ઈ. સ.ના આરંભ સૈકા સુધીમાં કેટલો ફેરફાર થવા પામ્યો છે, અને ઈતર ભાષાઓ કરતાં સંસ્કૃત ભાષાની એકસૂત્રતા કેવી છે તે આવી તુલનાથી જાણી શકાશે.

અહીં એટલું ઊમેરવું જરૂરી છે કે આ તુલના પરત્વે વૈદિક શબ્દ-વિચાર અને અનુદાત, ઉદાત અને સ્વરિતના બેદ-પ્રબેદ, જેમાં ઘણી સિન્નતાઓ છે તે ઉલ્લેખી શકાય તેમ નથી.

આ તુલના હેમચંદ્રાચાર્યનું અભૂતપૂર્વ રચના-કૌશલ જાણવા માટે પૂરતી થશે એમ માતું છું.

સિદ્ધહેમ શબ્દાનુશાસનનાં સૂત્રો	તુલના
૧ લૂદન્તાઃ સમાનાઃ ૧-૧-૭	પાણિનીયમાં દીર્ઘ લૂકાર નથી.
૨ કલમાસેઽધ્યર્થઃ ૧-૧-૪૧	
૩ અર્ધપૂર્વપદઃ પૂરણઃ ૧-૧-૪૨	આ બે સૂત્રો પાણિનીયમાં નથી.
૪ લૂત ઋલૂ ઋલૂઋઘ્યાં વા ૧-૨-૩	પાણિનીયમાં દીર્ઘલૂકાર ન હોવાથી નથી. વિકલ્પના ઉદાહરણમાં લૂકાર છે ત્યાં ઋકાર જ થાય છે.
૫ ઋણે પ્રદશાર્ણવસનકમ્બ- લઘ્વસરવસત્તરસ્યાર્ ૧-૨-૭	પાણિનીયમાં 'વસત્તર' શબ્દ નથી.
૬ અનાઋમાઙો ઘીર્ઘાઙ્ઘાઙઃ ૧-૩-૨૮	પાણિનીયમાં 'ઘુઘ' આગમ કરવાથી પૂર્વા-વયવ થાય છે અહીં ઉત્તરાવયવ.
૭ પ્લુતાઙ્ઘા ૧-૩-૨૯	પાણિનીયમાં પ્લુતથી પર વિધિ નથી.
૮ શિટચાઘસ્ય ત્રિતીયો વા ૧-૩-૫૯	પાણિનીયમાં પદાન્તમાં આ વિધિ થાય છે. અહીં અપદાન્તમાં પણ.
૯ મિસ્ વેસ્ ૧-૪-૨	અતિજરસૈઃ એ ઉદાહરણ વૃત્તિકારને અનુ-સરે છે પણ ભાષ્ય વિરુદ્ધ છે.
૧૦ નેમાર્ધપ્રથમચરમતચાર્ણ- કતિપયસ્ય વા ૧-૪-૧૦	'અચ' નું અહણ વધારે છે. પાણિનીયમાં

[४५६]

श्री जैन सत्य प्रकाश

[५४] ७

- ११ जरसो वा १-४-६० 'त्रयाः' इयं वा थाय, अही 'त्रये, त्रयाः' ये थाय छे.
- १२ ति वा १-४-८९ पाणिनीयमां नथी.
- १३ यजसृजमृजराजभ्राजभ्र-
स्जत्रश्चपरिवाजः शः षः २-१-८७ पाणिनीयमां 'छ' तो पणु ष इहो छे.
८-२-३६
- १४ मासनिशासनस्य शसादौ
लुग्वा २-१-१०० कौमुदीमां आस्य शब्दतो आसन आदेश
इहो छे. डाशिकामां आसन शब्दतो आसन
आदेश प्रामादिक छे ऐम अ'उन कर्तुं छे.
- १५ वा कर्मणामणिकर्ता णौ २-२-४ पाणिनीयमां नथी. अविवक्षित कर्मना स्थाने
पाचयति चैत्रेण ऐटलु' न थाय, अही तो
पाचयति चैत्रम् ऐम पणु थाय छे.
- १६ कालाध्वभावदेशं वा कर्म
चाकर्मणाम् २-२-२३ पाणिनीयमां "मासमास्त" ऐटलु' न थाय
छे. अही तो "मासे आस्ते" पणु थाय छे.
- १७ स्पृहेर्व्याप्त्यं वा २-२-२६ अही कर्मविषयमां न विक्षय थाय छे.
पाणिनीयमां धिस्तमात्रमां स'प्रदानपणु'
आवे छे. प्रकर्षनी विवक्षा होय त्यां पर
होवाथी कर्म'पणु' आवे.
- १८ गौणात् समयानिकषाहा-
धिगन्तरान्तरेण येन ते-
नैद्वितीया २-२-३३ पाणिनीयमां 'येन तेन' नथी.
- १९ व्याप्ये द्वित्रोणादिभ्यो
विप्सायाम् २-२-५० पाणिनीयथी आ वधारे छे.
- २० हितसुखाभ्याम् २-२-६५ पाणिनीयमां सुख शब्द नथी अने नित्य
यतुथी थाय छे.
- २१ वा कलीबे २-२-६५ पाणिनीयमां अधिदरलुवाथीने न नित्य
थाय. २-३-६८
- २२ अरलूलं कृपोऽकृपीटा-
दिषु २-३-९९ 'अकृपीटादिषु' ऐम पाणिनीयमां नथी.
पणु तेनी सिद्धि उणादिथी थाय छे.
- २३ नासिकोदरौष्ठजङ्घादन्त-
कर्णशृङ्गाङ्गात्रकण्ठात् २-४-३९ कौमुदीकार 'अङ्गात्रकण्ठ'नुं अणु लो-
प्यकारे नथी कर्तुं भाटे अत्रमाणु छे ऐवो
प्रामाणिकानो मत छे, ऐम इहे छे.
- २४ मानुलाचार्योपाध्यायाद्
वा २-४-६३ पाणिनीयमां तो न् स्वरमेव अध्यापिका
होय ते उपध्यायी, उपाध्याया इहेवाय
पणु अही तो उपाध्याया ऐक इय न्

અંક ૯]

અન્ને વ્યાકરણોનાં સૂત્રોની તુલના

[૪૫૭]

- ૨૫ ઉપમાનસદિતસંદિતસ-
દ્વંશફવામલક્ષમણાણુરોઃ ૨-૪-૭૫
- ૨૬ આસન્નાદૂરાધિકાધ્યર્થા-
ધાદિપૂરણં દ્વિતીયાધ-
ન્યાર્થે ૩-૧-૧૦
- ૨૭ તત્રાદાય મિથસ્તેન પ્ર-
હૃત્યેતિ સરૂપેણ યુક્તેડ્ય-
યીભાવઃ ૩-૧-૨૬
- ૨૮ પારે મધ્યેડ્યેડન્તઃ વઠ્ઠયા
વા ૩-૧-૩૦
- ૨૯ અઠ્યયં પ્રવૃદ્ધાદિભિઃ ૩-૧-૪૮
- ૩૦ ત્રિચતુષ્પૂરણાગ્રાદયઃ ૩-૧-૫૬
- ૩૧ ચત્સાર્થમ્ ૩-૧-૬૬
- ૩૨ પરઃશતાદિ ૩-૧-૭૫
- ૩૩ સર્વપદ્માદાદયઃ ૩-૧-૮૦
- ૩૪ સિદ્ધાર્થઃ પૂજાયામ ૩-૧-૮૧
- ૩૫ કં નત્રાદિ ભિન્નૈઃ ૩-૧-૧૦૫
- ૩૬ માસવર્ણધાત્રનુપૂર્વમ્ ૩-૧-૧૬૧
- ૩૭ સંહયા સમાસે ૩-૧-૧૬૩
- ૩૮ ઓજોઙ્ગઃસહોઙ્મસ્તમ-
સ્તપસષ્ટઃ ૩-૨-૧૨
- ૩૯ વર્ષક્ષરવરાપ્સરઃશરોરો-
મનસો જૈ ૩-૨-૨૬
- ૪૦ શુભ્રાવૃદ્ધવર્ષાશરતકાલાત્ ૩-૨-૨૭
- ૪૧ અપો યયોનિમત્તિચરે ૩-૨-૨૮
૪૨. નેન્નિસજ્જસ્થે ૩-૨-૨૯

થાય. પાણિનીયમાં આચાર્યાની એક જ રૂપ થાય છે, ન્યારે અહીં આચાર્યી પણ થાય છે. પાણિનીયમાં 'લક્ષમણ' શબ્દના સ્થળે 'લક્ષણ' શબ્દ છે.

"અધ્યધાર્થાદિ" એ પાણિનીયથી વધારે છે. પાણિનીયમાં 'કેશાકેશિ' વગેરેમાં અવ્યયી-ભાવ અને અહુવ્રીહિ સમાસ થાય છે. અહીં કેવળ અવ્યયીભાવ જ.

"અગ્રે, અન્તઃ" એ બે શબ્દ પાણિનીયથી વધારે છે.

પાણિનીયથી અધિક છે.

પાણિનીયથી 'અગ્રાદય' એટલું અધિક છે.

આ ચારે સૂત્રો પાણિનીયથી અધિક છે.

'આદિ' શબ્દ પ્રકારાર્થમાં પાણિનીયથી અધિક છે. તેથી અહીં "પીતાવપીતમ્" એમ થાય છે.

પાણિનીયથી "માસ" શબ્દ અધિક છે. પરંતુ પૂર્વમાં ઉપસ્થિત હોય તો થાય.

પાણિનીયથી આ વધારે છે, પણ તેમાં પૂર્વમાં ઉપસ્થિત હોય તો થાય.

પાણિનીયથી "તપસ્" શબ્દ અહીં અધિક છે તેથી "તપસાકૃતમ્" એમ થશે.

અહીં "અપ્, સંરસ, ડરસ, મનસ" એટલા શબ્દો પાણિનીયથી અધિક છે.

પાણિનીયથી "વર્ષા" શબ્દ અહીં અધિક છે.

પાણિનીયથી "મતિ, ચર" એ બે શબ્દો અધિક છે. અહીં મતુ કહ્યો નથી.

આમાં "વજ્ઞાતિ" નથી કહ્યો.

[૪૫૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[૫૫^૯]

- ૪૩ દેવાનામિયઃ ૩-૨-૩૪ અહીં “મૂર્ચ્છ” એમ કહ્યું નથી.
- ૪૪ શોભપુષ્કલાઙ્ગુલેષુ નામ્નિ આમાં પાણિનીયથી “નામ્નિ” એટલું અધિક છે.
- ૪૫ વાચસ્પતિ વાસ્તોષ્પતિ- પાણિનીયમાં તે આ અર્થ “પારસ્કરાદિ” થી સિદ્ધ થાય છે.
- ૪૬ દિવસ્પતિદિવોદાસમ્ ૩-૨-૩૬ અહીં પૂર્વ અને ઉત્તર પદના ઋકારને ‘અ’ વિકલ્પે નિપાતિત થાય છે. તેથી “માતરપિતરયોઃ” એમ થાય છે. ન્યારે પાણિનીયમાં “માતરપિતરાબુદીચામ્” ૬-૩-૩૨ સૂત્રમાં ઉત્તરપદમાં “ઋતોડઙ્કિ” ૭-૩-૧૦ એ સૂત્રની સિદ્ધિથી નિપાત ન થવાથી માતરપિત્રોઃ એવું જ રૂપ થશે. અને પદમાં તે નિપાતિત છે એમ કેટલાક વૈયાકરણોનો મત છે. શેખરકારના કથન મુજબ એક રૂપ જ થાય.
- ૪૭ નસ્ નાસિકાયાસ્તઃ ક્ષુદ્રે ૩-૨-૧૧ પાણિનીયમાં આ અને નથી.
- ૪૮ ચેડર્ણે ૩-૨-૧૦૦ નકારને ઉત્તરપદાવયવત્વનો અભાવ હોવાથી “હસ્વાદ્ કુળનો ઙ્” ૧-૩-૨૭ એની પ્રાપ્તિ થતાં અન્ આદિને પણ અન્ અંતની પ્રાપ્તિ થાય છે. ન્યારે પાણિનીયમાં તે “તસ્માન્નુહચિ” ૬-૩-૭૪ એનાથી નુદ્ થાય. આ નુદ્ ઉત્તરપદનો અવયવી હોવાથી “કમો હસ્વાદચિ” ૮-૩-૩૨ તેનાથી કમુદ્ ની પ્રાપ્તિ જ નથી થતી.
- ૫૦ ક્રિયાબ્યતિહારેઽમતિદિ- સાશ્વદ્યાર્થહસોહવહચ્ચા- નમ્યોઽન્યાર્થે ૩-૩-૨૩ પાણિનીયથી વહતિ અધિક છે. આ પાણિનીયમાં નથી.
- ૫૧ શકો જિજ્ઞાસાયામ્ ૩-૩-૭૩ અહીં પાણિનીયમાં તે “તસ્માન્નુહચિ” ૬-૩-૭૪ એનાથી નુદ્ થાય. આ નુદ્ ઉત્તરપદનો અવયવી હોવાથી “કમો હસ્વાદચિ” ૮-૩-૩૨ તેનાથી કમુદ્ ની પ્રાપ્તિ જ નથી થતી.
- ૫૨ ચલ્યાહારાર્થેઙ્કુબુધયુધમુ- દ્રુથુનશનનઃ ૩-૩-૧૦૮ પાણિનીયમાં અદ્ નો પ્રતિષેધ છે.
- ૫૩ ન ગૃણાશુભરુષઃ ૩-૪-૧૩ પાણિનીયમાં ગૃણાતિ નથી. અન્યનો બૃશ્ણ- ર્થમાં જ નિષેધ છે. વારંવાર અર્થમાં તે શોશુભ્યતે, રોહચ્યતે થાય છે.
- ૫૪ નોતઃ ૩-૪-૧૬ આ પાણિનીયથી અધિક છે.

અંક ૯]

અન્ને વ્યાકરણોનાં સૂત્રોની તુલના

[૪૫૯]

૬૫	કેનોમ્મવાપધુમારુદ્ધમને ૩-૪-૩૩	અહીં પાણિનીયથી ધૂમ અર્થે અધિક છે.
૬૬	પુનરેકેષામ્ ૪-૧-૧૦	આ પાણિનીયમાં નથી.
૬૭	જૃમમચમત્રસફણસ્યમ- સ્વનરાજપ્રાજપ્રાસખ્લા- સો વા ૪-૧-૨૬	પાણિનીયથી વચ્ચે અધિક છે.
૬૮	દિવ્સિવોડનટિ વા ૪-૨-૧૧૨	આ પાણિનીયમાં નથી. પરંતુ “ કુસ્વધુટો વહુલમ્ ” ૩-૩-૧૧૩ આ સૂત્રથી બહુલ- ભાવ થતો હોવાથી નિષ્ઠીચનમ્, સીચનમ્ એમ અન્ને સિદ્ધ થાય છે.
૬૯	ફકો વા ૪-૩-૧૬	પાણિનીયમાં ફજ્વદ્ ભાવ થવાથી નિત્ય જ થાય છે.
૭૦	ન શ્વિનાયુશસક્ષણક્ષયે- દિતઃ ૪-૩-૪૯	પાણિનીય શ્વસિના સ્થાને શ્વસિમ્ મૂકે છે. ૭-૨-૫
૭૧	વિભ્રમેવાં ૪-૩-૫૬	પાણિનીયમાં તે “ નોદાત્તોપદેશસ્ય૦ ” ૭-૩-૩૪ એ સૂત્રથી વૃદ્ધિનો નિષેધ થાય છે તેથી વિભ્રમ એક જ રૂપ થાય છે. નિવૃત્ત- પ્રેષણ એ અર્થવાળો ધાતુ થાય ત્યારે તેને ' ણિજ્ ' થયા પછી ઘજ્જ લાગે ત્યારે વિજ્ઞામ એવું રૂપ સિદ્ધ થશે.
૭૨	નસેનેશ્ વાકિ ૪-૩-૧૦૨	પાણિનીયથી આ અધિક છે. તેથી અહીં જે અનેશત્, અનશત્ એમ બે રૂપો થાય છે, તે પાણિનીયમાં અનશત્ એટલું જ થાય છે.
૭૩	વેટોડપતઃ ૪-૪-૬૨	અહીં પતિત એમ સાધ્યું છે. જ્યારે પાણિ- નીયમાં “ તનિપતિદરિપ્રાતિભ્યઃ સનો વા ઈદ્ વાચ્યઃ ” એવું વાર્તિક હોવાથી “ વસ્ય વિભાવા ” ૭-૨-૧૫ એ સૂત્રથી ઈજ્ના નિષેધ વારણ્ય માટે પતિતનો નિષેધ જ ગોતવો જોઈએ.
૭૪	શ્વસજપવમહવત્વરસંધુ- વાસ્વનામઃ ૪-૪-૭૫	પાણિનીયથી શ્વસિ, જપિ, ષમિ અધિક છે, તેથી શ્વસ્ત, જપ્ત વાન્ત એવાં રૂપો પણ થાય. જ્યારે પાણિનીયમાં શ્વસિત, જપિત, ષમિત એવાં એક એક રૂપો જ થાય. “ આગમશાક્ષમ- નિત્યમ્ એનાથી તેની વિકલ્પે સ્પિક્ષિ થાય.
૭૫	શ્ચિલ્લવશીકુસ્થાસવસજન- નઠ્ઠજૃમજેઃ કઃ ૫-૧-૧	પાણિનીયથી મજ્જન્તિ અધિક છે.

[૪૬૦]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[૫૫^૦ ૭]

- ૬૬ શક્તિકિષ્તિયતિશસિ-
સહિયજિભજિપવર્ગાત ૬-૧-૨૯ પાણિનીયથી યજિ, મજિ અધિક છે તેથી
યજ્યમ્, મજ્યમ્ થાય છે. પાણિનીયમાં
તો યાજ્યમ્ માજ્યમ્ છે.
- ૬૭ કુપ્યભિષોધ્યસિધ્યતિ-
ધ્યપુધ્યયુગ્યાજ્યર્ચ્ય
નાસ્મિ ૬-૧-૩૧ પાણિનીયથી તિધ્ય શબ્દ અધિક છે, તેથી
તેમાં આ શબ્દ અહુલભાવથી સિદ્ધ થાય છે.
ઋષિ શબ્દ પાણિનીયથી અધિક છે. અહીં
અર્ચ્યમ્ થાય, પણ પાણિનીયમાં ઋચ્યમ્
થાય. અર્ચ્થી અર્ચ્ય થાય છે એમ બીજા
માને છે.
- ૬૮ ઋદુપાન્ત્યાદકૃપિષ્ટદ્વઃ ૬-૧-૪૧ પાણિનીયથી ગુદિ, દુદિ, જપિ અધિક છે,
તેથી અહીં ગુદ્યમ્-ગોદ્યમ્, દુદ્યમ્-દોદ્યમ્,
જપ્યમ્-જાપ્યમ્ થાય છે. પાણિનીયમાં
ગોદ્યમ્, દોદ્યમ્, જપ્યમ્ એટલું જ થાય છે
અહીં પાણિનીયથી ગિરતિ અધિક છે તેથી
ગિરઃ થાય છે. પણ પાણિનીયમાં મૂલવિમુ-
લાદ્વિથી એ સિદ્ધ થાય છે.
- ૬૯ કૃષ્ણિમૃજિશંસિગુદિદુ-
દિજપો વા ૬-૧-૪૨ અહીં પાણિનીયથી ઘ્ણદ, ત્સહ, ઋષ્ટિ
શબ્દો અધિક છે, તેથી ઘ્ણદગ્રહઃ, ત્સહગ્રહઃ
ઋષ્ટિગ્રહઃ થાય છે. પાણિનીયમાં કર્મણ્યળ
૩-૨-૧ એ સૂત્રથી અળ કરે છે.
- ૭૦ નામ્યુપાન્ત્યપ્રીકૃગ્જઃકઃ ૬-૧-૬૧ અહીં રજોગ્રહિઃ, મલગ્રહિઃ એ એ પાણિ-
નીયથી અધિક છે.
- ૭૧ ધનુર્દ્વન્દ્વત્સહલાઙ્ગલાકુ-
શ્ચિયષ્ટિશક્તિમરઘટાદ્
ગ્રહઃ ૬-૧-૯૨ આ સૂત્ર પાણિનીયથી અધિક છે. પાણિનીયમાં
તો દેવાપિ, વાતાપિ શબ્દની અહુલભાવથી
સિદ્ધિ કરે છે.
- ૭૨ રજઃફલેમલાદ્ ગ્રહઃ ૬-૧-૯૮
- ૭૩ દેવવાતાદ્વપઃ ૬-૧-૯૯
- ૭૪ સંહ્યાદદિવાવિભાનિશા-
પ્રમાભાશ્ચિત્રકત્રાચન્તાન-
ન્તકારવાહવરુર્ધનુર્નાન્દી-
લિપિલિલિલિલિભક્ષિ-
ત્રજઙ્ગાક્ષપાક્ષણદારજનિ-
દોષાદિનદિવસાદ્ઃ ૬-૧-૧૦૨ અહીં ક્ષપાકરઃ, ક્ષયદાકરઃ, રજનિકરઃ,
દોષાકરઃ, દિનકરઃ, દિવસકરઃ, થાય છે.
આ પાણિનીયથી અધિક છે.
- ૭૫ ક્ષેમપ્રિયમદ્રમદ્રાત્ સ્વાળ્ ૬-૧-૧૦૬ પાણિનીયથી મદ્ર શબ્દ અધિક છે.
- ૭૬ વહુષિષ્વરુસ્તિલાત્ત્વઃ ૬-૧-૧૨૪ વહુસ્ત્વઃ એ પાણિનીયથી અધિક છે.

અંક ૯]

અન્ને વ્યાકરણનાં સૂત્રોની તુલના

[૪૬૧]

- ૭૭ શંસંસ્વયંવિપ્રાદ્ ભુવો દુઃ૫-૨-૮૪ અહીં શંભુ અને સ્વયંભુ શબ્દ અધિક છે. પાણિનીયમાં મિતાદ્વાદિથી એ બંને સિદ્ધ થાય છે.
- ૭૮ નીદાન્વશ્ચયુજસ્તુ-
દસિસિચમિદ્વપતપાનદ-
સદ્ ૫-૨-૮૮ પાત્રી એ પાણિનીયથી અધિક છે.
- ૭૯ દનોઽન્તર્ધનાન્તર્ધનોદેશો ૫-૩-૩૪ પાણિનીયમાં “ અન્તર્ધનો દેશે ” ૩-૩-૧૨ એમ છે. અને કૌમુદીકારે અન્તર્ધનને પાકાન્તરમાં મૂક્યો છે.
- ૮૦ સાતિદેતિયુતિચ્ચતિક્ષમિ-
કીર્તિઃ ૫-૩-૯૪ અહીં પાણિનીયથી જ્ઞપ્તિ અધિક છે, તેથી તેમાં જ્ઞપયતિથી થાય છે.
- ૮૧ સસ્મે દ્વાસ્તની ચ ૫-૪-૪૦ પાણિનીયમાં આ નથી.
- ૮૨ યુવવૃદ્ધં કુત્સાર્થે વા ૬-૧-૫ પાણિનીયમાં યુવન્ શબ્દને કુત્સા-નિંદા અર્થમાં, મોત્રસંજ્ઞા અને વૃદ્ધને પૂજા અર્થમાં યુવસંજ્ઞા થાય છે. તેથી ગાર્ગ્યોં જ્ઞાત્મઃ । તન્નભવાન્ ગાર્ગ્યાયણઃ ॥ એમ ૩૫ થાય, બ્યારે અહીં તન્ન ભવાન્ ગાર્ગ્યોં, ગાર્ગ્યાયણો વા । એમ બંને થાય છે.
- ૮૩ પદોદેશ પવેચાદૌ ૬-૧-૧ અહીં પાણિનીયમાં આ એ સૂત્રને બદલે ‘ વહ્. પ્રાચાં દેશે ’ એક જ સૂત્ર છે.
- ૮૪ પ્રાગ્દેશે ૬-૧-૧૦
- ૮૫ અનિદમ્ચણપવાદે ચ
દિત્યદિત્યાદિત્યયમપ-
ત્યુસરપદાઙ્ચઃ ૬-૧-૧૫ પાણિનીયમાં અનિદમ્ કહ્યું નથી.
- ૮૬ દર્ભકૃષ્ણાગ્નિશર્મરણશ-
રદ્ધચ્છુનકાદાપ્રાયણબ્રા-
હ્મણવાર્ષગણ્યવાસિષ્ઠભા-
ર્ગવાત્સ્યે ૬-૧-૫૦ અહીં કાષ્ઠાગ્નિનો બ્રાહ્મણઃ, અગ્નિશર્મા-
યણો વાર્ષગણ્યઃ, રાણાયનો વાસિષ્ઠઃ
આટલાં પાણિનીયથી અધિક છે.
- ૮૭ ણઞ્ચ વિશ્રવસો વિપ્રલુક્
ચ વા ૬-૧-૫ આ સૂત્ર પાણિનીયમાં નથી, પરંતુ
શિશ્વાદિમાં વિશ્રવણ, રવણ એ બે
શબ્દો છે.
- ૮૮ ગોધાયા દુષ્ટે ણારઞ્ચ ૬-૧-૮૧ પાણિનીયમાં દુષ્ટે એમ નથી.
- ૮૯ સેનાન્તકારુલક્ષમણાદિચ્
ચ ૬-૧-૧૦૨ પાણિનીય કારુ, લક્ષમણ શબ્દોની જગ્યાએ
કારિ, લક્ષણ શબ્દો ૪-૨-૧૫૨
સૂત્રમાં છે.
- ૯૦ દગુકોશલકર્મારુહ્યાગ-
વૃષાશ્ચાદિઃ ૬-૧-૧૦૮ પાણિનીયમાં દગુ શબ્દ જ નથી.
- ૯૧ ઉદિતગુરોર્ભાષ્ટકેઽન્દે ૬-૨-૫ પાણિનીયમાં આ નથી.
- ૯૨ ધેનોરભજઃ ૬-૨-૧૫ પાણિનીયમાં અનજ એન નથી

[૪૬૨]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

૧૩	સુદષાત્ કૃત દિલવધવિ- કારે વેચમ્	૬-૨-૨૯	પાણિનીયમાં આ નથી.
૧૪	રાષ્ટ્રેડનક્કાદિભ્યઃ	૬-૨-૬૫	પાણિનીયમાં 'અનક્કાદિભ્યઃ' એમ નથી. 'વિષયો રેષો' ૪-૨-૬૫ એ સૂત્ર બોધું બોધ્યં.
૧૫	રક્નોડમ્પ્રાણિનિ વા	૬-૩-૧૬	પાણિનીયમાં 'રક્નોડમ્પ્રાણિનિ વા' ૪-૨- ૧૦૦ છે.
૧૬	કુશલે	૬-૩-૪૫	પાણિનીયમાં સામાન્ય વડે પ્રત્યયવિધિ નથી થતી. તેથી 'તત્ર કુશલઃ' પથઃ બોધું બોધ્યં.
૧૭	સાધુપુષ્પત્પચ્યમાને	૬-૩-૧૧૭	પાણિનીયમાં 'કાલાત્ સાધુપુષ્પત્પચ્ય- માનેષુ' એમ છે.
૧૮	ઝયિનિ ષ	૬-૩-૧૨૨	પાણિનીયમાં 'તદસ્ય સોઢમ્' ૪-૩-૫૨ એ સૂત્ર બોધું.
૧૯	સ્વદાદેર્મયટ્	૬-૩-૧૫૯	
૧૦૦	ઝ્યોતિષમ્	૬-૩-૧૯૯	પાણિનીયથી આ બંને સૂત્રો અધિક છે.
૧૦૧	વામાષાદેરીનઃ	૭-૧-૪	પાણિનીયમાં 'ઝઃ સર્વધુરાત્' ૪-૪- ૭૮ એમ છે.
૧૦૨	વિષ્યત્યન્વેન	૭-૧-૮	પાણિનીયમાં "વિષ્યત્યન્વેનુષા" ૪-૪-૮૩ એમ છે.
૧૦૩	સર્વજનાળ્ળયેનઙો	૭-૧-૧૯	અહીં 'સાર્વજન્યઃ, સાર્વજનીનઃ' થાય છે. પાણિનીયમાં 'પ્રતિજનાદિભ્યઃ ઝઙ્' ૪-૪-૯૯ એનાથી ઝઙ્ થતાં સાર્વજનીનઃ ૩૫ જ થાય.
૧૦૪	વોષદાદેરકઃ	૭-૨-૭૪	પાણિનીયમાં 'ગોષદાદિભ્યો વુન્' ૫-૨- ૬૨ એમાં ઘોષ શબ્દ જ નથી.
૧૦૫	સંઝ્યાતૈકપુણ્યવર્ષાદીર્ષા- ઞ રાત્રેરત્	૭-૩-૧૧૯	પાણિનીયમાં 'અઢઃ સર્વેક૦' ૫-૮-૮૭ એમાં વર્ષા, દીર્ઘ શબ્દો નથી. અહીં ષક શબ્દ સંખ્યાપણા વડે સિદ્ધ થતો હોવાથી નિષ્પ્રયોજન છે. ષકે મુઝ્યાન્ય- કેવલા એનાથી અન્યાર્થ વિકલ્પે થાય છે.
૧૦૬	સુમ્ભાતસુશ્વસુદિવશા- રિકુક્ષચતુરઞ્ઞેણીપદાઙ પદ્મોષ્ટપદ્મભ્રપદમ્	૭-૩-૧૨૯	પાણિનીયથી ભ્રપદ શબ્દ અધિક છે.
૧૦૭	મઙ્સુદુર્ભ્યઃ સક્તિસક્થિ- હલેર્ષા	૭-૩-૧૩૬	પાણિનીયથી સક્તિ શબ્દ અધિક છે.
૧૦૮	મન્દાલ્પાઞ મેધાયાઃ	૭-૩-૧૩૮	આ પાણિનીયથી અધિક છે.

श्री तपागच्छ गुर्वावली

अने

श्री सोमसुंदरसूरि-स्तुति

संभाहक तथा संपाहक—श्रीश्रुत भोलुनंलास इलीयंद देसाई,

B. A., LL. B. Advocate,

१ श्रीतपागच्छ गुर्वावली

वीरजिणेसरसीस, गोअमसामिय पय नमिअ ।	
पंचम सोइमसामि, जंबू पमवानुकंमि हुअ	॥ १ ॥
सिज्जंभवु सुअसारु, सिरि जसभदूदु सुभदकरो ।	
जयउ सामि संभूअ-विजय भदवाह सुगुरो	॥ २ ॥
धूलभद सुणिराओ, राउतु अभिनवु सीहसरि ।	
जिणि लीधउ जसवाओ, मोहनरेसर जाइ घरि	॥ ३ ॥
अज्ज महागिरि सूरि, जिणि जिणकप्पह तुलण किअ ।	
अज्ज सुहत्थि सुसूरि, संपइ निवु जिण बूझविअ	॥ ४ ॥
कलि करालि दुकालि, जोगयणंगणि निज्ज बलि ।	
लेवि संघ सुभ देसि, पूरि मणोहर फूलि फलि	॥ ५ ॥

१०९	देविकाशिशपादीर्घसत्र- श्रेयसस्तत्प्राप्तावाः	७-४--३	पाणिनीयभां ' देविकाशिशपादित्यत्राद् ' ७-३-१ अेषां दित्यत्राद् शब्द अधिक छे.
११०	भृशाभीक्षण्याविच्छेदे द्विः प्राक्तमवादेः	७-४-७३	पाणिनीयभां प्राक्तमवादे त्रैम नथी.
१११	नानावधारणे	७-४-७४	
११२	इतरइतमौ समानां स्त्री- भावप्रश्ने	७-४-७६	आ त्रये सूत्रे पाणिनीयभां नथी.
११३	पूर्वप्रथमावचन्यतोऽतिशये	७-४-७७	

[४६४]

श्री जैन सत्य प्रकाश

[५५]

देवहं किउ आणंद, बाल कालि गुरु जण वसि ।	
सिरि संघह जयकार, होउ सुसामिउ बइर रिसि	॥ ६ ॥
बयरसेण तस सीसु, अमिअवाणि गुणरासि गुरु ।	
विज्जाहर नागिंदं, निव्वुइ चंद चउ सीस करु	॥ ७ ॥
तिहिं नामिहिं सुयसिद्धं, चउर साखु अनुकंमि हुअ ।	
चंदगच्छि गणहार, भुवणचंदसूरि संघथुअ	॥ ८ ॥
तिणि कमि सिरि उज्जाय, देवभइगणि गुणनिलउ ।	
तस्स सीस तवाराउ, सिरि जगचंद गणेषु हुउ	॥ ९ ॥
तउ गुणमणि भंडारु, सिरि देविंद सुणिंदवरु ।	
जो आगम बहुलीण, सार सुत्त वर वित्ति करु	॥ १० ॥
तस पय(प)उम सुभिंंग, विज्जाणंद गणेषु वसु (रु)	
धम्मधुरंधर जाओ, धम्मघोससूरि जुगपवरु	॥ ११ ॥
तस पय सोमसरिच्छ, सोमप्पभसूरि अवयरिउ ।	
तं वंदिअ मणईस, पूरउ जो गुणगणभरिउ	॥ १२ ॥
विमलचरित्ति सुलीण, विमलप्पभसूरि सातिसउ ।	
सिरि परमाणंदसूरि, पउमतिलयसूरि मणिनिसउ	॥ १३ ॥
सोमतिलयसूरिराउ, जिण दूससि सूसमु कियउ ।	
रूविहिं धंमवएसि, जाणे गोअम अवयरिउ	॥ १४ ॥
चंद जिम झलकंतु, चंदसिहरसूरि अमिअघड्ड ।	
जयकर सिरि जयाणंद, सूरि सुहारसवाणि फुड्ड	॥ १५ ॥
सिरि देवसुंदरसूरि, दीठइं मणु आणंद दिअए ।	
सुणिअधंसु तसु पासि, रागरोस निक्कंदिअए	॥ १६ ॥
तस पटगयणदिणिंदु, सिरि नाणसागरसूरिबर ।	
अमिअवाणि गुणखाणि, सिरि सिद्धंतुवएसयरु	॥ १७ ॥
सिरि कुलमंडणसूरि, पुव्वमुणीसर गुणनिलउ ।	
लक्खणि छंदि पमाणि, कविकुलमंडणु कुलतिलउ	॥ १८ ॥

अ३ ९]

शुभाविष्टी अने स्तुति

[४६५]

भविअण—भवदहदाह, वाहिविणासण अमिअघड्ड ।	
सिरि <u>शुवरयणसूरि</u> , दूरि पणासिअ मोह—भड्ड	॥ १९ ॥
संपइ दूसमकालि, सिरि <u>सोमसुंदर</u> जुगपवरो ।	
अमयरसोवमवाणि, सयलजणह जो सुक्खकरो	॥ २० ॥
संघसुमुदसुचंद, <u>साहुरयणसूरि</u> पवरो ।	
लक्खण अक्क अणेग, साहिच्चागमगंथधरो	॥ २१ ॥
जगविस्सुअ परभागु, <u>विज्जासायर</u> सूरिवरो ।	
निम्मलनाणपहाणु, निरइआर गुरुचरणधरो	॥ २२ ॥
सिरि <u>शुणिसुंदरसूरि</u> , भूरि विबहु जण पत्तजउ ।	
नाण—गम्भ—वेरिगि, वालि कालि जोग हिअवउ	॥ २३ ॥
सिरि <u>जयचंद</u> सुसूरि, दूरीकउ जणदुहनिवहो ।	
सिद्धंतह उवएसि, पयडियभविअणसुखपहो	॥ २४ ॥
<u>शुवणसुंदरसूरि</u> गुरुराय, नायसव्वगंथथभरो	
निअदंसणमित्तेण, बहुजण परमप्पीइकरो	॥ २५ ॥
वायग पंडिअ साहु, महतर पवयणि साहुणि अ ।	
नामगहणि जयकारि, चउविह सिरि संधिहिं थुणि अ	॥ २६ ॥
इअ गुरुगुणनामं, थुणइ पगामं जो नरु बहुभत्तिहिं भरिउ ।	
जग जगडणकामं, दोसारामं दलइ सुसिरि मुत्ती वरिउ	॥ २७ ॥
—इतिश्री तपागच्छश्रीगुरुवावली समाप्ता ॥	

२ श्री सोमसुंदरसूरि—स्तुति

सिरि <u>सोमसुंदरसूरि</u> शुइ, शुइशुशुययणुलंमार ।	
लाविडिं लगतिं वीनवडिं, निणुसासणु सिंगार	॥ ६ ॥
सिरि <u>देवसुंदर</u> पट्टधर, साहुणु साहु सणुाड ।	
लवसायर शुइंत ळणु, इत्थालंणु आहु	॥ ३ ॥
आगमि ळणुीय तत्त्व नव, ळुवाळव विआर ।	
आदपणुि पाभिअ अरणु, सडिअ सव्वाआर	॥ ३ ॥

[૪૬૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

ઉવસમિ સામિત્ય કોહ દવ, મદવ મદિત્ય માણુ ।
 અજ્જવ તજ્જિય માયભર, વર સંતોષ નિહાણુ ॥ ૪ ॥
 હુદમ પિચિદ્ધિય દમણુ, રાગ દોસ પરિહાર ।
 નવ ઇંભગુત્તિહિ ગુત્તતણુ, હુજ્જય નિજિય માર ॥ ૫ ॥
 તસ થાવર રકખણુ નિરત, પંચમહુવ્વય ધાર ।
 ગામાગરિ પદ્ધણુ નયરિ, નવ કપિ વિહિય વિહાર ॥ ૬ ॥
 દેસણુ રંજિય સયલ જણુ, પયડિય ધમ્માધમ્મ ।
 જે તુમ્હ વંદઈ ભવ્વજણુ, તાંહ સફલઉ નર જમ્મ ॥ ૭ ॥
 જણુ મણુ વંછિય કપ્પતરૂ, જગખંધવ જગનાહ ।
 જઈ સુચિરં નિમ્મલ ચરણુ, દંસણુ નાણુ સણુહ ॥ ૮ ॥
 એવં ગુણે જંપઈ સો ગુરૂણુ, ચંદુજ્જલે ભત્તિભરિણુ ભવ્વો ।
 સંસાર કારાગિહવાસદુકખં, સુત્તૂણુ સો ભઈ કમેણુ સુકખં ॥ ૯ ॥

—ઈતિશ્રી સોમસુન્દરસૂરિ સ્તુતિઃ ॥ પં. જ્ઞાનકીર્તિગણિમિઃ કૃતાઃ શુભં ભવતુ

શ્રી શ્રમણસંઘસ્ય ॥ છ ॥ શ્રીઃ ॥

એક પત્રની પ્રતિ, કુલ પંક્તિ ૨૮, દરેક પંક્તિમાં ૫૪ અક્ષરો. મારી પાસે. (આ પ્રતિ સને ૧૯૨૬ની આઠમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ, મુંબઈના સાહિત્ય અને કલાપ્રદર્શનમાં મુકાઈ હતી.)

ઉપરની બંને-૨૭ કડી અને ૯ કડીની-કૃતિઓ સોમસુન્દરસૂરિના સમયમાં પંડિત જ્ઞાનકીર્તિ ગણિએ રચેલી છે, તે જ્ઞાનકીર્તિગણિ સોમસુન્દરસૂરિના શિષ્ય હતા અને તેના ઉલ્લેખ સં. ૧૫૨૪ના સોમસૌભાગ્ય કાવ્યના સર્ગ ૧૦ના ૨લોક ૫૭માં આ રીતે છે:

શ્રીમંતઃ શ્રુતશેખરાહવિબુધાઃ શ્રીવીરમૃચ્છેશ્વરાઃ
 શ્રીસોમાદિમશેશ્વરાશ્ચ વિદુરાઃ શ્રીજ્ઞાનકીર્ત્યાહયાઃ ।

ચત્વારઃ શ્રુતવિશ્રુતાશ્ચતુરતા-સંશોભિતાઃ સંશયાન્

ઘ્નન્તિ સ્માસુમતાં તમાંસિ તરણેદીપ્તાઃ કરૌષા ઇવ ॥

“શ્રીમાન્ શ્રુતશેખર ગણિ, શ્રી વીરશેખર ગણિ, શ્રી સોમશેખર ગણિ, શ્રી જ્ઞાનકીર્તિ નામના ગણિ-એ ચાર શાસ્ત્ર વિખ્યાત વિબુધો-ગણિઓ આતુર્યથી શોભતા હતા, અને પ્રાણીઓના સંશયોનો, સૂર્યના પ્રદિપ્ત કિરણોનો સમૂહ અંધકારનો નાશ કરે તેમ, નાશ કરતા હતા.”

ઉક્ત બંને કૃતિઓ પૈકી પહેલી કૃતિ સોરઠામાં છે અને બીજી કૃતિ તેની છેલ્લી કડી સિવાય દોહામાં છે; બ્યારે તેની છેલ્લી કડી ઇંદ્રવજામાં છે ભાષા પ્રાચીન શાસ્ત્રીય ગુજરાતી છે.

શ્રી માંડવગઢની મહત્તા

[ઐતિહાસિક ટૂંક પરિચય]

લેખક:—પૂ. મુનિમહારાજ શ્રી હુરધરવિજયજી

[ક્રમાંક ૭૯ થી ચાલુ : લેખાંક ચોથો]

જૈન મૂર્તિઓ

શ્રી માંડવગઢજીના અધ:પતનની શરૂઆત થઈ ત્યારે તે સમયના બુદ્ધિમાન પુરુષોએ ત્યાં રહેલ જિનપ્રતિમાજીઓની સ્વમતિ પ્રમાણે યોગ્ય વ્યવસ્થા કરી. કેટલાંક પ્રતિમાજીઓને ભોંયરામાં ભંડારી દેવામાં આવ્યાં, કેટલાંકને તે સમયના ગઢોજલાલીવાળા શહેરોમાં મોકલવામાં આવ્યાં, કેટલાંક દેવાધિષ્ઠિત પ્રતિમાજીઓની વ્યવસ્થા દેવાએ કરી અને કેટલાંકનો મ્લેચ્છોને હાથે નાશ થયો. આ પ્રતિમાજીઓમાંથી હાલમાં માંડવગઢજીના શિલાલેખવાળાં પ્રતિમાજીઓની હકીકતો નીચે પ્રમાણે ઉપલબ્ધ થાય છે.

૧. માંડવગઢજીના જૂનામાં જૂના પ્રતિમાજી સં. ૬૧૨ ના ઉપલબ્ધ થાય છે. તે પ્રતિમાજી કક્કસી પાસે તાલનપુર કરીને એક ગામ છે ત્યાં જિનમંદિરમાં મૂળનાથકજી શ્રી આદિનાથ પ્રભુની જમણી બાજુમાં ચોથા છે. તે ચંદ્રપ્રભુજીના પ્રતિમાજી છે, તે પર નીચે પ્રમાણે શિલાલેખ છે :

સંવત્ ૬૧૨ વર્ષે શુભચૈત્રમાસે શુક્લે ચ પञ्चम्यां तिथौ भौमवासरे श्री मण्डपदुर्गे मध्यभाग तारापुरस्थितपार्श्वनाथप्रासादे गगनचुम्बोशिखरे श्री चन्द्रप्रभविम्बस्य प्रतिष्ठाकार्यं प्रतिष्ठाकर्ता च धनकुबेर शा चन्द्रसिंहस्य भार्या यमुना पुत्रश्रेयोऽर्थ प्र—जगच्चन्द्रस्वरिभिः ।

[સંવત ૬૧૨ માં થયેલ આ જગચ્ચન્દ્રસુરિજી કોણુ ? ક્યા ગઢજીના ? કોના શિષ્ય ? નથા તેમની વિશિષ્ટ ગણવા યોગ્ય હકીકતો શું ? વગેરે ઐતિહાસિક વિચારણા થવી જરૂરની છે.]

આ પછી લગભગ સાતસો વર્ષના ગાળાનાં શ્રી માંડવગઢજીનાં પ્રતિમાજીઓ જેવામાં કે ગણવામાં આવ્યાં નથી.

૨. સંવત ૧૩૩૩ ના એક શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના ક્યામ પ્રતિમાજી હાલમાં માંડવગઢજીના મંદિરમાં છે. તે કોણુ ક્યારે ને ક્યાં ભરાવ્યાં તે ગણવામાં આવતું નથી. તે પ્રતિમાજી ઉપર શિલાલેખ છે, પણ તે ફક્ત 'સંવત ૧૩૩૩ વર્ષે માઘ સુદિ ૭ સોમે આચાર્યશ્રી એટલો જ વંચાય છે, આગળ ઉકલતો નથી.

૩. સંવત ૧૪૮૩ના સાહ સાંગણે પોતાની માતાના કલ્યાણાર્થે ભરાવેલ તે શ્રી કક્કસુરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરેલ શ્રી સંભવનાથજીના પ્રતિમાજી ખંડિતાવસ્થામાં હાલ માંડવ કારખાનામાં છે.

૪ સં. ૧૫૦૮ના શ્રી આદિનાથજીના ધાતુના નવ ઇંચના પ્રતિમાજી ઇન્દોરમાં સરાકવાલા મન્દિરમાં છે. તે મૂર્તિ માંડવના રહેવાસી શ્રીમાલી સંઘવી ડુંગરના મોટાભાઈની

[૪૬૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

શ્રી કમળાબાઇના પુત્ર સખલુની સ્ત્રી અને સંઘવી પાહુની પત્ની હર્ષીની પુત્રી સનખતે પોતાના કટ્યાણુ માટે ભરાવી. અને તપાગચ્છાધિપતિ શ્રી સોમસુન્દરસૂરિજીના શિષ્ય ઉદયનન્દિસૂરિજીના શુભ હસ્તે સં. ૧૫૦૮ આષાઢ વદિ ૧ ને રવિવારે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

૫. શ્રી માંડવગઢજીના મન્દિરમાં સં. ૧૫૧૩ની સાલનાં ધાતુનાં શ્રી અનંતનાથજીનાં ચોવીશી છે. તે મોઢ જાતીય સં. લખમ ને પત્ની લખમાદે તેના પુત્ર સં. સમધરે ભરાવ્યાં ને આગમગચ્છીય શ્રી જ્ઞાનાન્દસૂરિજીના પટ્ટધર શ્રી દેવરત્નસૂરિજીના શુભ હસ્તે જેઠ વદિ ૫ ને દિવસે પ્રતિષ્ઠિત થયાં. સં. સમધરને માંઈ નામે પત્ની અને દેવીસિંગ, હિંગા, ગુણી, અહાસા, પાવા વગેરે સંતાનો હતાં.

૬. સંવત ૧૫૧૫ના શ્રી સંભવનાથજીના શ્વેત પાષણુનાં ૧૧ ઈંચ પ્રમાણુવાળાં પ્રતિમાજી માંડવગઢજીમાં આજથી ૩૫ વર્ષ પૂર્વે ધર્મશાળા બધાવતા નીકળ્યાં હતાં. તે હાલમાં માંડવગઢજી મન્દિરમાં છે. તે પ્રતિમાજી અંચળગચ્છીય શ્રી સિદ્ધાન્તસાગરસૂરિજીના ઉપદેશથી શ્રી વિહલુસીક આવકે ભરાવ્યાં ને તેની શ્રીસંઘે મંડપદુર્ગમાં પ્રતિષ્ઠા કરી. વિહલુસીક શ્રીવંશના હતા. તેઓ શ્રી નાગમલના ભાઈ શ્રી માહાલા ને માહાલાની પત્ની લલનાદેના પુત્ર કમલસીના પુત્ર હતા. તેમને વાડી નામે પત્ની હતી.

૭. પોરવાડ સાહ વરસાકે સંવત ૧૫૧૭માં શ્રી સંભવનાથજીના હાા ઈંચના ધાતુના પ્રતિમાજી પિતાના શ્રેયઃ માટે માંડવગઢજીમાં ભરાવીને તપાગચ્છીય શ્રી રત્નશેખરસૂરિજીના પટ્ટધર ગચ્છનાયક શ્રી લક્ષ્મીસાગરસૂરિજીના શુભ હસ્તે પ્રતિષ્ઠાપિત કર્યાં. તે પ્રતિમાજી હાલમાં ઉજ્જૈન શ્રી અવન્તી-પાર્શ્વનાથજીના મન્દિરમાં છે. વરસાકની માતાનું નામ સુલે-સરિ અને પિતાનું નામ શાહ કુંપા હતું. વરસાકની પત્ની બાઈ રૂપી, પુત્ર શાહ લાખા, અને પુત્રવધૂ બાઈ લહમાઈ હતાં.

૮. સં. ૧૫૨૮ની સાલના શ્રી અજિતનાથજીના પ્રતિમાજી હાલમાં ધાર રાજ્યના બદનાવર ગામમાં મૂળનાયકજી તરફિ ચિરાજમાન છે. તે પ્રતિમાજી ઉપર નીચે પ્રમાણે શિલાલેખ છે, તે પરથી તે કાણે ને ક્યારે ભરાવ્યાં વગેરે સર્વ ખ્યાલ આવી શકે છે.

સંવત ૧૫૨૮ વર્ષે જ્યેષ્ઠ સુદી ૧૫ ગુરો શ્રી ઓશવંશશુક્રાર સુબ્રાવક સો. સાંગણસુત સો. પદમ સુ. સોં શૂરા સુ. સોધરમા સુ. સોં વરસિંગ માં મનકૂ સુ. વિત્તદિ સું સોં શ્રીનરદેવ સો. ધના. સોં નરદેવ માં સોનાઈ સુત જગતચિત્રામ-ચિરદલકુલવંદછોડ-પરછીવાંધ (બ) સમ્યક્સ્વમૂલ દ્વાદશ વ્રત પ્રતિપાલક શ્રી પાતસાહદત્તનામનગકુલમુલુક રાજ્યાધિકાર ભારમળ્હાર મુદ્રાપ્રધાન શ્રી માલવદેશ શ્રીમળ્હપદુર્ગમંડન સોં સંગ્રામકેન માં ગુરાઈ રત્નાઈ પ્રમુલ્હ પુત્ર પૌત્રાવિ કુટુમ્બયુત્તેન સ્વશ્રેયસે શ્રી અજિતનાથચિત્રમ્બં કારિ-તમ્ । શ્રીમુદ્દતપાપક્ષે શ્રીરત્નસિંહસૂરિપટ્ટે ચિરાજમાન મં ઉદયચલ્લમસૂરિભિ (:) પ્રતિષ્ઠિતમ્ । પં ઉદયસોમગણિનાં પ્રં.....॥

આ પ્રતિમાજી પ્રથમ ઉજ્જૈનમાં દહેરાખડકી મહોલ્લામાં શ્રી ચન્દ્રપ્રભુજીના મન્દિ-રમાં હતાં ને ત્યાંથી સં. ૧૬૨૮માં બદનાવર ત્રાઈ જ્ઞાનામાં આવ્યાં. આ પ્રતિમાજીની ઓમાઈ ૨૦ ઈંચની છે.

અંક ૯]

શ્રી માંડવગઢની મહત્તા

[૪૬૯]

૯. સંવત ૧૫૨૧ની સાલની શ્રી ચંદ્રપ્રભુજીની ધાતુની ચોવીશી હાલમાં નાગૌર (મારવાડ)માં શ્રી ઋવબહેવજીના મન્દિરમાં છે અને તે જ સંવતની એક શ્રી શાન્તિનાથજીની ધાતુની ચોવીશી અરબૂટ (મારવાડ)માં શ્રી શાન્તિનાથજીના મન્દિરમાં છે. આ બંને પ્રતિમાજી અનુક્રમે ચાહાકે (ચાહાએ) તથા તેના પુત્ર લીમોકે પોતાના કદયાણાર્થે ભરાવ્યાં છે અને તેની પ્રતિષ્ઠા જ્ઞેઠ સુદિ ૪ને દિવસે તપાગચ્છીય શ્રી રત્નશેખરસૂરિજીના પદ્મશ્રી શ્રી લક્ષ્મીસાગરસૂરિજીએ કરી છે. માંડવગઢમાં અર્જુન નામે સંઘવી થયા. તે પોરવાડ જ્ઞાતિના હતા. તેમને ટ્યકૂ નામે પત્ની હતી. તેના પુત્ર સં. અસ્તા ને ભાર્યા રામી હતાં. તેમના પુત્ર ચાહાક થાય. તે ચાહાકને જીવિણી નામે પત્ની હતી ને સંભાગ, લીમોક આહા (આડા) વગેરે પુત્રો હતા.

૧૦. સંવત ૧૫૨૪ના શ્રી શ્રેયાંસનાથજીના ધાતુના પ્રતિમાજી ઈન્દોર તામે શામગઢથી જવાતા પરાંસલી તીર્થમાં છે. તે પ્રતિમાજી પર નીચે પ્રમાણે લેખ છે.

સંવત ૧૬૨૪ વર્ષે ફાગળ સુદિ ૭ દિનો (શનો) શ્રીમાલ જ્ઞાતીય ઠાકુર ગોત્રે સાં જયતા પું સાં માંડળ સુશ્રાવકેણ પું જ્ઞાંજ્ઞનાદિ સ્તુતિઃ શ્રીશ્રેયાંસ વિં ૧૧ કારિતાં પ્રાણિં શ્રીલક્ષ્મીસાગરગચ્છે શ્રીમિનચન્દ્રસૂરિભિઃ મંડપવચ્ચે (મળ્લપદુર્ગે)

૧૧. સં. ૧૫૨૭ની શ્રી સુવિધિનાથજીની ધાતુની પંચતીર્થી હાલમાં માંડવગઢમાં છે. તે પ્રતિમાજી શ્રીવંશના સં. કર્મા પત્ની અસના સં. પાદિરાજે ભાર્યા ગલૂ પુત્ર સં. મહિપા, સીપા, રૂપા આદિ પરિવારે પરિવરેલાએ પત્નીના પુણ્યાર્થે અંચલગચ્છાધીશ્વરના ઉપદેશથી પાટણમાં ભરાવીને શ્રીસંઘે પ્રતિષ્ઠા કરી. તે પાટણથી માંડવ ક્યારે આવી તેની ચોક્કસ ખબર મળતી નથી.

૧૨. સંવત ૧૫૩૨ના શ્રી આદીશ્વર પ્રભુના ચૌમુખજી શિરોહીમાં શ્રી ઋવબહેવજીનાં મન્દિરમાં છે. તેના પર નીચે પ્રમાણે શિલાલેખ છે.

સ્વસ્તિ સંવત ૧૬૩૨ વર્ષે પોષ સુદિ ૧૪ ગુરો મળ્લપદુર્ગ વાસ્તવ્ય ઉપ-કેશજ્ઞાતીય સોં સાંગળ સોં પજ્જ સો. સૂરા સોં ધર્મા સુલાપુત્ર નરસિંહ માં વેપુ સુત સોં સાદાકેન ભાર્યા.....યુતેન સ્વશ્રેયસે શ્રીઆદિનાથ સમવસ-રણ શ્રી (મરુદેવી) સ્વામિની ભરતચક્રવર્તિયુતે (સં) કારિતં, પ્રતિષ્ઠિતં શ્રી જ્ઞહતપાપક્ષે શ્રી રત્નસિંહસૂરિપદ્મે શ્રીલક્ષ્મીસાગરસૂરિભિઃ ૧

૧૩. સં. ૧૫૩૫ના શ્રી ધર્મનાથજીના ધાતુના પંચતીર્થી માંડવગઢમાં છે. તે પોરવાડ સં. ગોપા ભાર્યા સલાખજીનેના પુત્ર ગુણા, ભાર્યા લીલાદે આદિએ ભરાવીને શ્રી લક્ષ્મીસાગરસૂરિજી પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

૧૪. માંડવગઢમાં સં. ૧૫૩૫ની સાલના ચેત પાપણના પાા ઈચ્ચના એક પ્રતિમાજી છે. તે પર લેખ છે. પણ તે સંવત ૧૬૩૬...યુતેન શ્રી એટલો જ વંચાય છે.

૧૫. ૧૫૩૬ના શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીજીના સ્યામ પાપણના પંચતીર્થી ધારરાજ્યના કસર ગામમાં છે, તે પ્રતિમાજી માંડવના રહેવાસી ઓસવાલ જ્ઞાતિના સો. આશા ભાર્યા

૧. આ લેખ મોદી અચલમલજી સિરોહીવાળાએ પોતે સંગ્રહીત કરેલ લેખ સંગ્રહમાંથી લખી મોકલેલ છે.

[૪૭૦]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[૧૫^૧ ૭]

બાંધના પુત્ર નાથકે પોતાના કલ્યાણાર્થે ભરાવ્યા ને જલ્દતપાગચ્છીય શ્રી ઉદયસાગરસુરિ-
જ્ઞના શુભ હસ્તે પ્રતિષ્ઠિત કરાવ્યા.

૧૬. સંવત ૧૫૪૧ના શ્રી પાર્શ્વનાથજીની ધાતુની પંચતીર્થી ગ્વાલીયર-રાનમના
સાગપુર જીલ્લાના મંડોદ ગામમાં છે. તે માંડવમાં પેરવાડ સં. જ્ઞના ભાર્યા રાહીના પુત્ર
કુરપાલે માતાના કલ્યાણાર્થે ભરાવીને શ્રી સોમસુન્દરસુરિજ્ઞના સંતાનીયા શ્રી લક્ષ્મીસાગર-
સુરિજ્ઞની પાસે પ્રતિષ્ઠાપિત કરાવ્યા. કુરપાલને પુત્રી નામે પત્ની હતી. પદમસી નામે
પુત્ર હતો. પદમસીને આમ્બી નામે સ્ત્રી હતી ને નાની પુત્રી હતી.

૧૭. સંવત ૧૫૪૧ ની સાલના શ્રી સુપાર્શ્વનાથજીના ધાતુના પરિકરચુક્ત અમ-
ત્કારિક ને આલ્લાહક પ્રતિમાજી જુહાનપુરના મન્દિરમાં છે તે ઉપર નીચે પ્રમાણે લેખ છે.

॥૬॥ સ્વસ્તિ સંવત્ ૧૬૪૧ વર્ષે વૈશાખ સુદિ ૬ તિથૌ ગુહવાસરે શ્રીમાલ
જ્ઞાતીય ધરાયલ ગોત્રે ઉલક પટોલીઆ સંઘવી પોલા સંતાને સંઘવી હરઘણ
પુત્ર સંઘવી પકદેવ પુત્ર સંઘવી રાણા ભાર્યા તિલક પુત્ર સંઘવી ધરણા સંઘવી
સુંહણા ધરણા ભાર્યા સેઢી પુત્ર પદમસી સંઘવી સંહણા ભાર્યા ખાનુ દ્વિતીય ભાર્યા
લાઢી પુત્ર સંગ્રામ પર્ભિર્યુતેન સંઘવી સહાણાકેન આત્મપુણ્યાર્થે શ્રીસુપાર્શ્વચિમ્બં
કારિતમ્ । પ્રતિષ્ઠિતં ચ શ્રીધર્મઘોષગચ્છમટ્ટારક શ્રીવિજયચન્દ્રસુરિપટ્ટે મટ્ટારક
શ્રી સાધુરત્નસુરિભિઃ । મજ્જલમસ્તુ શુભં ભવતુ ।

આ લેખ પ્રતિમાજી ઉપર પલાખીના ભાગમાં છે. અને ટૂંકમાં પરિકર ઉપર નીચે
પ્રમાણે લેખ છે.

સંવત્ ૧૬૪૧ વર્ષે વૈશાખ સુદિ ૬ શ્રીમાલજ્ઞાતીય સંઘવી રાણા સુત સંઘવી
ધરણા ભાર્યા સેઢી સંઘવી સંહણા ભાર્યા ખાનુ દ્વિતીય ભાર્યા લાઢી પર્ભિર્યુતેન
શ્રીસુપાર્શ્વચિમ્બં કારિતમ્ । પ્રતિષ્ઠિતં ચ ધર્મઘોષગચ્છે શ્રીસાધુરત્નસુરિભિઃ ।
મજ્જલમ્ ।

૧૮. સં. ૧૫૪૭ ની સાલના શ્રી શાન્તિનાથજીના ધાતુના મોટા પ્રતિમાજી હાલમાં
માંડવગઢમાં મૂલનાયકજી તરીકે ધિરાજમાન છે. તે મંડનસોનીના કુટુંબે ભરાવેલ છે
ને તે માહ સુદિ ૧૩ ને રવિવારે પ્રતિષ્ઠિત થયેલ છે.

આ સમ્બન્ધી કેટલીક જાણના યોગ્ય હકીકત પૂર્વે માંડવગઢના મન્દિરના વિભા-
ગમાં આવી ગયેલ છે.

૧૯. સંવત ૧૫૫૦ ની શ્રી ચંદ્રભરવામીની ધાતુની પંચતીર્થી ઉજ્જૈન અવન્તી
પાર્શ્વનાથજીના મન્દિરમાં છે. તે પ્રતિમાજી માંડવગઢમાં રહેતા શ્રીમાલ જ્ઞાતીય (મૂલ-
લેખમાં તેમના નામ પૂર્વે ' મં ' એ પ્રમાણે છે તે ઉપરથી મંત્રી એવો અર્થ લેવો ઠીક

૧. ગત વર્ષ વૈશાખ માસમાં અમે જુહાનપુર હતા ત્યારે ત્યાંના અનુભવી લોકો વાત કરતા હતા
કે માંડવગઢ ભાંગવા લાગ્યું ત્યારે આ પ્રતિમાજી તથા એક ચક્ષુની મૂર્તિ એક જ રાતમાં માંડવગઢથી
જુહાનપુર આવ્યા હતા. કેણુ લાગ્યું તેની ચોકસ ખબર ન પડી. અધિષ્ઠાયક દેવે આમ કર્યું હોય
તેમ કલ્પાત હોઈ. કદાચ આ પ્રતિમાજીને આશ્રયીને ' માંડવગઢનો રાજ્યો નામે દેવ સુપાસ ' એ
પ્રક્રિતિનો પ્રાદુર્ભાવ થયા હોય. હાલમાં માંડવગઢમાં એક વિશાળ મન્દિર બાંધવાનું કામ ચાલે છે,
તે આ પ્રતિમાજી મૂળનાયકજી તરીકે પદરાવવાની અવસ્થા થાય તો તે અભીષ્ટ ગણાય.

અંક ૯]

શ્રી માંડવગઢની મહત્તા

[૪૭૧]

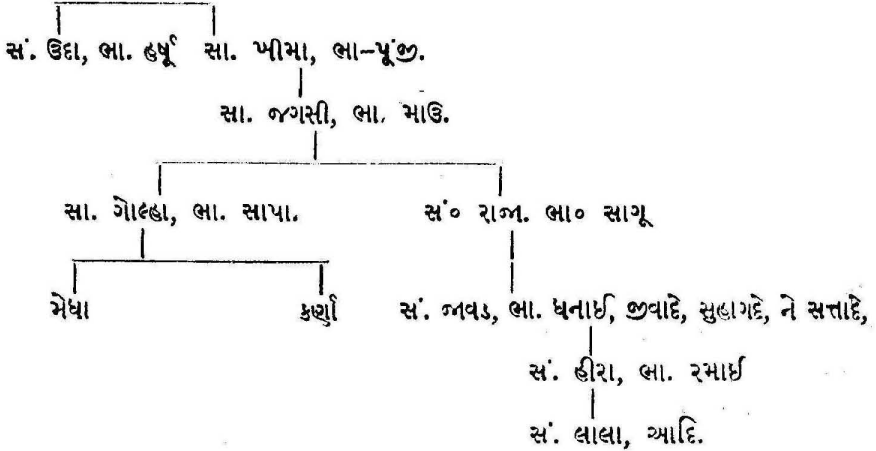
લાગે છે.) મંત્રી સાંડા ભાર્યા ભાઉના પુત્ર મંત્રી ચાંપાકે ભરાવ્યા ને તેની પ્રતિષ્ઠા તપાગ-
ચ્છાધિપતિ શ્રી સોમસુન્દરસુરિજીના શિષ્ય શ્રી જ્યયંદ્રસુરિજીએ વૈ. શુ. ૩ ને શનિવારે
કરી. ચાંપાકને ચાંપલદે (ચાંપૂ) નામે પત્ની હતી. મોટા ભાઈ કાળા નામે હતા. તથા
ખીખાં ભાઈ બહેન વગેરે મોટું કુટુંબ હતું,

૨૦. સંવત્ ૧૫૫૨ ની શ્રી અંબિકાજીની ૧૨ ઈંચ જીંચી શ્વેત પાષાણુની પ્રતિમા
શ્રી માંડવગઢમાં કારખાનાના કંપાઉડમાં ખોદકામ કરતાં નીકળી છે. તે પર નીચે
પ્રમાણે લેખ છે.

સંવત્ ૧૫૫૧ વર્ષે માગસિર ષ. ૧૨ સોમે મં. ચિમલ સંતાને પ્રા. ૦ સુ. ૦
શ્રીપતિ ભાર્યા હસાઈ શૃંગારદે હસાઈ પુત્ર સ. ૦ સધારણ હંસરાજ હેમરાજ સિંધ-
રાજાદિ કુટુંબચુતેન શ્રી અમ્બિકામૂર્તિ: કારાપિતા પ્રતિષ્ઠિ (ત) મ્ શ્રીહેમચિમલ-
સુરિભિ (:) શ્રી શ્રી ચસ.....

૨૧. સં. ૧૫૪૭ની સાલની શ્રી કુન્થુનાથજીની ધાતુની પંચતીર્થી આગરા શ્રીસૂર્યપ્રભ-
સ્વામીજીના મંદિરમાં છે. તે સંઘની જવડે પેતાના શ્રેય માટે ભરાવીને તપાગચ્છાધિપતિ
શ્રી સોમસુન્દરસુરિજીના સંતાનીયા શ્રી લક્ષ્મીસાગરસુરિજીના પટ્ટધર શ્રી સુમતિસાધુસુરિજીએ
મહા શુદ્ધિ ૧૩ને રવિવારે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

શ્રીમાલેજ્ઞાતીય

આ પ્રમાણે સંઘની જવડની કુટુંબ પરમ્પરા હતી.

૨૨. માંડવગઢમાં મૂલનાયકજી શ્રી શાન્તિનાથજી છે. લગભગ તેટલા જ પ્રમાણના
ધાતુના શ્રી શાન્તિનાથજીના એક પ્રતિમાજી ધાર ગામમાં બનીયાવાડીના મન્દિરમાં છે.
આ પ્રતિમાજી આશરે સવાસો વર્ષ પૂર્વે માંડવગઢમાં મળી આવ્યાં હતાં. તે સમયે
માંડવગઢમાં મન્દિર વગેરે કંઈ પણ હતું નહિ એટલે ધારના શ્રાવકો તે પ્રતિમાને ધાર
લઈ આવ્યા હતા. હાલમાં તે તે શ્રી આદિનાથજીના મન્દિરમાં જમણી પાલુમાં છે. ધારમાં
તે મન્દિરનો જીર્ણોદ્ધાર થવાની જરૂર છે. જો જીર્ણોદ્ધાર કરાવીને આ પ્રતિમાજીને મૂલ-
નાયકજી તરીકે ધિરાજમાન કરવામાં આવે તો તે ઘણું સુંદર અને શોભિતું થાય તેમ.

[૪૭૨]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

છે. પ્રતિમાજી ઘણું જ ભવ્ય અને આહ્લાદક છે. આ પ્રતિમાજી માંડવગઢમાં સં. ૧૫૫૫ ની સાલમાં સોની શ્રી નાગરાજ શ્રાવકે અંચલગચ્છેશ શ્રી સિદ્ધાન્તસાગરસૂરિજીના ઉપદેશથી પોતાના શ્રેય માટે ભરાવ્યાં ને શ્રીસંઘે તેની જોડ સુદિ ૩ ને સોમવારે પ્રતિષ્ઠા કરી. શ્રીવત્સ સોની માંડણુ ને પત્ની સુશ્રાવિકા તોલાના નાગરાજ પુત્ર થાય. નાગરાજને બે સ્ત્રીઓ હતી, એક શ્રાવિકા મેલાદે અને બીજી શ્રાવિકા વિમલાદે સો. શ્રી વર્ધમાન અને સો. પાસદત એ બે મેલાદેના પુત્રો હતા. અને વિમલાદેને સો. શ્રી જિનદત નામે પુત્ર તથા મોટી પુત્રી શ્રી પદ્માર્ધ અને શ્રી ગુરાધ એમ બે પુત્રીઓ હતી.

૨૩. સંવત ૧૬૮૦ (૮૨) (૪૭)ના શ્રી મલ્લિનાથજીના ૨૧ ઇંચ ઉંચા આરસના પ્રતિમાજી માંડવગઢજીના મંદિરમાં છે. તે પ્રતિમાજી માંડવગઢમાં ધર્મશાલાનું કામકાજ ચાલતા પ્રકટ થયા હતા. આ પ્રતિમા માંડવના રહેવાસી ઉકેશજાતીય વૃદ્ધ શાખામાં થયેલ સા. સ્વપલદ બાર્યા ટાકૂ સુત સા. ધર્મદાસ બાઇ સા. વર્મદાસ બાર્યા વિમલાદે સુત સા. જિનદાસ બાર્યા યશમાદે અદિ કુટુંબે ભરાવ્યાં ને તેની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છીય શ્રી અકબરે આપેલ 'જગતગુરુ' મિરુદને ધારણુ કરનાર શ્રી હીરવિજયસૂરીશ્વરજીના પદ્માલંકાર લ. શ્રી વિજયસેનસૂરીશ્વર ભદ્રારકના પદ્માલંકાર ભદ્રારક શ્રી વિજયદેવસૂરીશ્વરજીના આદેશથી પં. શ્રી જ્યવિજય ગણીએ વૈ. શુ. ૧૦ને સોમવારે કરી.

૨૪. સંવત ૧૬૯૬ની સાલના બુદ્ધાનપુરમાં ત્રણ પ્રતિમાજી છે. તેમાં એક શ્રી ચંદ્ર-પ્રભસ્વામીજીના ૨૦ ફીટ ઉંચા શ્વેત પાષણનાં છે તે બીજા બે ક્યા :ભગવાનનાં છે તે જણાતું નથી. તે ત્રણે પ્રતિમાજી ઉપર શિલાલેખ છે. લગભગ ત્રણે લેખો એક સરખા જ છે તેમાંના એક શિલાલેખ નીચે પ્રમાણે છે. તેમાં બીજા લેખોમાં જે ફેર છે તે કૌંસ(૧)માં ૧-૨-૩ કરીને અનુક્રમે બતાવેલ છે.

શ્રીતપાગચ્છે મહારક શ્રીવિજયદેવસૂરિ: (આચાર્ય=૩) શ્રીવિજયસિદ્ધ-સૂરિભિ: પ્રતિષ્ઠિતમ્ । સંવત્ ૧૬૯૬ વર્ષે માઘમાસે કૃષ્ણપક્ષે (પ્રતિપત્કર્મવાટયાં ૧-૩) (૧-તિથૌ-૨) (ચન્દ્રવાસરે-૩) શ્રીમણ્ડપદુર્ગે શ્રીમન્નાગપુરીય (તપાગચ્છે શ્રીપાસચન્દ્રસૂરિગુરુભ્યો નમ: (મહારક-૨) શ્રીજયચન્દ્રસૂરિ (વિજયે-૧) (આશ્રી. વિજયચન્દ્રકૃતે-૨) ૧-૨) (શ્રીમદ્વૃહત્તપાગચ્છાધિરાજ મહારક યુગપ્રવાન શ્રી પાસચન્દ્રસૂરિસ્તત્પદ્દેશ મ. શ્રી. રામચન્દ્રસૂરે: પદ્માધિપ મ. શ્રીરાજચન્દ્રસૂરિસ્ત-ત્પદ્માવતંસ શ્રી શ્રી શ્રી વિમલચન્દ્રસૂરિ(રો)ણાં પદ્માલંકાર શ્રીવિજયચન્દ્રસૂરિ આ. ઘા૦ શ્રી વિજયચન્દ્રકૃતે=૩) સાહચેતા (મા. ૧-૨) માર્યા-૩) ષોષી (સ્વોસ્તી-૨) સુત વસંદેવા (મા. સિવાલેખા.....તાં કારિતં મરમુંજ.....સોમજી પમિ: વિમ્બં પ્રતિષ્ઠાપિતં શ્રીમાલીગોત્રે-૧) (શિવાલેખા પમિ:.....૨) મા. દેવલદે સે૦ શિવા મા૦ ષલાણદે.....૩) ॥^૧

આ પ્રતિમાઓ જ્યારે બુદ્ધાનપુરમાં ૧૮ મંદિરે હતાં ત્યારે બુદ્ધા બુદ્ધા મંદિરેમાં હતી. તેમાં ચંદ્રપ્રભુજી ગોડીપાર્શ્વજીના મંદિરમાં હતા. પરંતુ અત્યારે તે ત્યાં ૧૮માંથી

૧. આ લેખમાં ઘણું ખરૂં નન્દલાલજી લોહા (બદનાવસ્વાળા) એ સંગ્રહીત કરેલ માંડવગઢજીના લેખો ઉપરથી લખવામાં આવ્યું છે.

અંક ૯]

શ્રી. માંડવગઢની મહત્તા

[૪૭૩]

નવ યર્ષને પશ્ચાત્પૂર્વીએ એક છે. એટલે હાલ ત્યાં આ પ્રતિમાજીએ હોય કે તેઓએ બહારગામ કોષ્ટને તે આપ્યાં હોય તે કહેવાય નહિ. યનતા સુધી બહાર અપાયાં છે. પણ ક્યાં અપાયાં છે તેની ચોક્કસ માહિતી ન હોવાથી હાલમાં ઉપરોક્ત પ્રતિમાજીએ ક્યાં છે તે જણાવી શકાય નહિ.

એ પ્રમાણે માંડવગઢની લેખવાળી પ્રતિમાજીએની વાત યર્ષ. આ સિવાયની ખીજી લેખ વગરની તથા લેખવાળી માંડવની ઘણી પ્રતિમાજીએ બહાર હશે, તે સહજે સમજી શકાય તેમ છે. ને તે માંડવગઢની ઉન્નતિના મોટા પ્રમાણરૂપ છે.

શ્રી માંડવના વિકાસનાં નિમિત્તો

માંડવગઢનો વિકાસ માળવાને અવલમ્બે છે:—

કોઈપણ વસ્તુનો વિકાસ તેની આજીવ્યાજીની પરિસ્થિતિને અધીન હોય છે. જેના મધ્યમાં તે રહેલ હોય તે જો વિકાસવાળું હોય તો પોતે પણ વિકસિત હોય છે ને તે કરમાયેલ સ્થિતિમાં હોય તો પોતે પણ કરમાય છે. સરોવર પાણીથી પૂર્ણ વિશાળ અને સ્વચ્છ હોય તો તેમાં રહેલ કમળ આદિ પણ વિશાળ અને વિકાસવાળાં હોય પણ જો સરોવર જ સુકાતું હોય તો કમળઆદિ કરમાય તેમાં નવાઈ શું! શરીરમાં કૌંવત હોય તો હાથમાં બળ આવે અને હાથ સખળ હોય તો જ આંગળીઓમાં શક્તિ આવે માટે આંગળીને સશક્ત બનાવવી હોય અને કમળને વિકસિત જેવાં હોય તો પ્રથમ હાથ અને સરોવરને સખળ અને સરસ કરવાની કાળજી રાખવી જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે કોઈ દેશ કે કોઈ સ્થળની ઉન્નતિ કે અવનતિ તે જેનું અંગ બનીને રહેલ હોય તેની ઉન્નતિ અને અવનતિ ઉપર આધાર રાખે છે. માંડવગઢ હિંદુસ્તાનમાં ને તેમાં પણ માળવામાં આવેલ છે. એટલે જો હિંદુસ્તાન સશક્ત ને ઉન્નત હોય તો માળવા ઉન્નત હોય અને માળવાની ઉન્નતિને અધીન માંડવગઢનો વિકાસ અર્થાત્ પ્રથમની જેવી માંડવગઢની ઉન્નતિ તેના શરીરસ્વરૂપ હિંદુસ્તાનની ઉન્નતિ ઉપર અવલમ્બી રહેલ છે. પરંતુ હિંદુસ્તાનની ચાલુ પરિસ્થિતિમાં પણ આજી ગિરનાર વગેરે સ્થળો જેટલી પણ માંડવગઢની ઉન્નતિ કેમ નહિ? એનો ઉત્તર એ છે કે આજી ગિરનાર આદિ સ્થળો ગુજરાત સૌરાષ્ટ્ર આદિ હિંદુસ્તાનના કળવાયેલ સમજી અને સમૃદ્ધ દેશમાં આવેલા હોવાને કારણે તેઓ વિકાસને અનુભવે છે. જ્યારે માંડવગઢ, માળવામાં આવેલ છે, અને માળવા કળવણી, સમૃદ્ધિ, ને ઉન્નતિમાં પછાત છે.

માળવાની પરિસ્થિતિ:—

માળવાની આજીવ્યાજી કોઈ એવો વિકાસવાળો દેશ નથી આવ્યો કે જ્યાંનું વાતાવરણ સહેલાઈથી માળવામાં પહોંચી શકે. માળવામાં જવાને એક બાજી મોટા મોટા પહાડ આવે છે જ્યારે ખીજી બાજી સો એક માઈલ સુધી ભિલ્લાડ અને ઉજ્જડ પ્રદેશ આવે છે. અને તે કારણે માળવાને સાધુપુરોનો સમાગમ જોઈએ તે પ્રમાણમાં ઘણો જ અલ્પ મળે છે. જે કે માળવાની પ્રજા ભોળી, શ્રદ્ધાવાળી અને ભકિતવાળી છે તો પણ તેનામાં નૈતિક ગુણોની ઘણી જ ખામી છે.

ન લક્ષ્મી ગૂર્જરે દેશે, માવાસભ્યા મહસ્થલે ।

સેવ્યપાદે પ્રમાદિન્નં, માલકે તે મતાશ્ચયઃ ॥

[૪૦૪]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

એવું કથન ખોટું પાડવા માળવાએ હજી સુધી પ્રયત્ન કર્યો નથી. માળવાના રહેવાસીઓ નજીબી આપતમાં જેર શોરથી ઝઘડી પડે છે તે તે ઝઘડા ખૂઝવા સારા માણસો પ્રયત્ન કરે તો પણ એકેજણ પોતાની આપત છેડવાની ઉદારતા અતાવી શકતો નથી કે સામા માણસની ખાતર પણ શરમમાં દબાતો નથી. આવી સ્થિતિને કારણે માળવાનાં કેટલાંએક ગામોમાં ઘેર ઘેર કુસંપ ને પરસ્પર ખોલવાલ અંધ થઇ ગયેલી જોવામાં આવે છે. એક વખત એક ગામમાં પાણી વહોરવા માટે જવાનું થયું. અમુક ધરમાં પાણીનો જોગ છે કે નહીં તેની તપાસ કરવાને પાણીના ધરના એક નાના છોકરાને કહ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે 'અમે આ ધર સાથે ખોલતા નથી'. આવા અનુભવો ચાર પાંચ સ્થળે થયેલા. આલ્યવય નિર્લેપ અને નિર્દોષ છે, તેમાં પણ આવાં કુસંપનાં ખીજો આટલે સુધી ધર કરી ગયેલાં જોવાય એ ખેદનો વિષય કહેવાય.

માળવાની પરિસ્થિતિ સુધારવાના ઉપાયો:—

ઉપર અતાવેલ ત્રણ દોષો જેટલે અંશે ઓછા થતા જાય તેટલે અંશે માળવાની પરિસ્થિતિ સારી થતી જાય. તે દોષો દૂર કરવાને એક તો માળવામાં મુનિવિહારની ખાસ આવશ્યકતા છે. મુનિઓના ઉપદેશથી નકામો સમય ગૂમાવતી પ્રજા ધર્મક્રિયામાં વખતનો સદુપયોગ કરે, તપશ્ચર્યા આદિથી તામસી વૃત્તિમાં ફેર પડે, સારા સારા ઉપદેશોના શ્રવણથી તેઓને કર્તવ્યાકર્તવ્યનું ભાન આવે તે તેથી પરિસ્થિતિ સુધરે.

ખીજું કૃળવણીની જરૂર છે. કૃળવાયેલ મનુષ્ય પોતાનો સમય નકામો નહિ ગાળતાં વધારાના સમયમાં વાચન વગેરે કરશે. અને તેથી પરમ્પરાએ તે પોતાના જીવનને બનતે પ્રયત્ને સુધારવા તત્પર થશે. કૃળવણી અને સત્સમાગમ એ બે માળવાને પૂરતા પ્રમાણમાં મળે તો ઉપરનું સર્વ થોડા જ સમયમાં સુધરી જાય. પણ આ બે વસ્તુ મળે કવી રીતે ?

પ્રથમ તો આ બે વસ્તુનું તેઓને મહત્ત્વ સમજાય, તે વગર જીવન લુખ્ખું લાગે, એટલે શુષ્ક જીવનને સરસ બનાવવા તેઓ યત્ન કરે, યત્ન થયો એટલે 'યત્નને દૂર શું છે ?' તેથી સર્વ પદાર્થો સાંપડે. જ્યારે માળવા સુધર્યું એટલે તેમાં આવેલાં સ્થળો તો સ્વાભાવિક રીતે જ સારી સ્થિતિ મૂકાશે.

માંડવગઢની ઉન્નતિના તાત્કાલિક ઉપાયો:—

માળવાની ઉન્નતિ થશે, ત્યારે માંડવગઢની ઉન્નતિ થશે પણ અત્યારે શું ? હાલને તબક્કે તો માંડવગઢમાં એક સુંદર અને ભવ્ય મંદિર થવાની આવશ્યકતા છે. તે માટે ખાતમુહૂર્ત થયેલ છે. તે સારા પાયા પર મોટું મંદિર કરવા માટે કામ ચાલી રહેલ છે. પછીથી ત્યાં પેઢીની અને મુનીમની સારી ગોડવણ થવાની જરૂર છે. અને સાર્વજનિક વિકાસને માટે ત્યાં એક પાઠશાલા વિદ્યાલય કે કોઈ એવી સંસ્થા શરૂ કરવી જોઈએ. વળી તેવા પ્રકારનાં ખીજાં વાતારણો જિલા થવાં જોઈએ કે જેથી લોકોનું તે તરફ આકર્ષણ થાય, જનતા ત્યાં આવીને વસવામાં ફાયદો સમજે, સારી વસતી વધે એટલે વિકાસ વધે તે સ્વાભાવિક છે. માટે સૌએ પોતાથી બની શકે તેટલું વિકાસ તરફ લક્ષ્ય રાખીને પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

માળવા અને માંડવગઢ પૂર્વના જેવી ઉન્નતિને અનુભવે એ જ ભાવના સાથે આ લેખ અહીં પૂર્ણ કરું છું.

(સમાપ્ત)

જવાલ પ્રકરણનું સમાધાન

જવાલના શ્રી અગ્નિકાદેવીના જિનમંદિરમાંની શ્રી નેમિનાથ જગવાનની મૂર્તિ ત્યાંના વૈષ્ણવોના હાથે ખંડિત થયાથી સમગ્ર જૈન આલમમાં હાહાકાર મચી ગયો હતો. આ કમનસીબ ઘટનાના અહેવાલો વર્તમાનપત્રો દ્વારા તેમજ ખીણ રીતે જાણ્યા પછી અમદાવાદની ધી યંગમેન્સ જૈન સોસાયટીએ એ પ્રકરણ પોતાના હાથમાં લઈને તે માટે ઘટતું કરવાનો નિર્ણય કર્યો હતો. અને એ નિર્ણય અનુસાર ધી યંગમેન્સ જૈન સોસાયટીના માનદમંત્રી શ્રીમાન ચીમનલાલ કેશવલાલ કડિયાની આગેવાની નીચે શેઠ શ્રી સારાભાઈ હડીસિંગ અને શ્રી જગવાનજી કપાસીનું બનેલ પ્રતિનિધિમંડળ જે વખત સિરોહી તેમજ જવાલ ગયું હતું. આ પ્રતિનિધિમંડળે સિરોહી અને જવાલના જૈન-ભાઈઓ, વૈષ્ણવો, જવાલના ઠાકોર તેમજ રાજ્યના જુદા જુદા અમલદારોને મળીને તેમની સાથે આ સંબંધી વાટાઘાટો ચલાવી હતી અને છેવટે તા. ૧-૫-૧૯૪૨ના દિવસે આ દુઃખદ પ્રકરણનું નીચે મુજબ સમાધાન કરવામાં આવ્યું હતું. આ સમાધાનથી સિરોહી તેમજ જવાલના જૈનોમાં આનંદની લાગણી ફેલાઈ હતી.

-તંત્રી]

રાજ્યે બહાર પાડેલો સમાધાનનો ડ્રાફ્ટ^૧

“જૈનધર્મ પ્રત્યેની સાચી લાગણીથી પ્રેરણાને અન્ય કોમો અને જૈનો વચ્ચે સમાધાન થાય, ભ્રાતૃભાવની લાગણી પ્રસરે અને હુમ્મશ માટે શાંતિ સ્થપાય એવા ઉમદા આશયથી અમદાવાદની ધી યંગ મેન્સ જૈન સોસાયટીના પ્રતિનિધિઓ શેઠ સારાભાઈ હડીસિંગ, શેઠ ચીમનલાલ કેશવલાલ કડીયા અને મી. જગવાનજી જે. કપાસી-સુલેહના સંદેશવાહુકો તા. ૩૦ એપ્રિલના રોજ કાઉન્સિલને મળ્યા હતા.

“આ પ્રતિનિધિમંડળ ખરેખર પ્રશંસનીય હતું. પ્રજા વચ્ચે સારી ભ્રાતૃભાવની લાગણી સ્થપાય અને ટકી રહે, એવા પ્રયાસો બદલ દરબાર સાહેબ આ સદ્ગૃહસ્થાને અભિનંદન અર્પે છે.

“પ્રતિનિધિમંડળના આ હેતુને ખર લાવવામાં સહાય અર્થે દરબાર સાહેબને નીચેના હુકમો બહાર પાડતાં ઘણા જ હુર્ષ થાય છે—

(૧) તા. ૨૦ મી માર્ચના રોજ એક તોફાની ટોળાએ જે શ્રી નેમિનાથ જગવાનની મૂર્તિને તોડી હતી, તેને તે જ દેવી ઉપર અને તે જ મંદિરમાં ફરી સ્થાપન કરવી.

(૨) આ ઝગડાનું મૂળ એટલે કે-તા. ૨૦મી માર્ચ ૧૯૪૨ના રોજ ડીસ્ટ્રીક્ટ મેજિસ્ટ્રેટના હુકમ મુજબ જૈનતરોને આ મંદિરમાં દર્શન કરવાનો જે હુકમ

૧ પ્રતિનિધિમંડળ સાથે નક્કી થયા મુજબ આ સમાધાનનો મુસદ્દો રાજ્યના ગવર્નરમાં પ્રેર્યો કરવાનો હતો. અહીં એ સમાધાનનો ગુજરાતી અનુવાદ આપવામાં આવ્યો છે.

૪૭૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭

આપવામાં આવ્યો હતો, તે, રાજ્યે જૈનેતરો માટે એક નવું મંદિર બંધાવી આપીને રહ કરવામાં આવશે. આ મંદિર જૈનમંદિરથી ઘણું જ દૂર અથવા બંને ત્યાં સુધી સામી દિશામાં રૂ. ૨૦૦૧) ના અર્થે બંધાવી આપવામાં આવશે. આ મંદિરનો વહીવટ જૈનેતરોના હાથમાં રહેશે, પરંતુ કોઈ પણ કારણે ત્યાં પશુબલિદાન કરવા દેવામાં આવશે નહિ. જે કોઈ આ હુકમનો ભંગ કરે એવું વર્તન કરશે તો તેને એક મહિનાની જેલની સજા અથવા રૂ. ૧૦૦) નો દંડ અથવા બંને સજા કરવામાં આવશે. આમ થવાથી જૈનો સિવાય બીજા કોઈને પણ અંધિકાદેવીના મંદિરમાં દર્શન કરવાનો યા દાખલ થવાનો કોઈ હક્ક રહેશે નહિ.

(૩) શાંતિ અર્થે દરબાર સાહેબ એક જ દિવસે અને સમયે બંને મંદિરોની પ્રતિષ્ઠા માટે વ્યવસ્થા કરશે. જે વખતે વિવેકની ખાતર રાજ્યની વતી ચીફ મીનીસ્ટર આ બંને ઉત્સવોમાં હાજરી આપશે, કે જેથી બંને કોમોને લાગે કે રાજ્ય તેમના ધર્મોને માન આપે છે.

(૪) જવાલના બનાવને લગતા નીચે જણાવેલા કાર્ટના દરેક કેસો ખાસ કારણવશાત છટછાટના હેતુથી ખેંચી લેવા દેવામાં આવશે અને નીચે જણાવેલાઓમાં છેલ્લા (નં. ૬ વાળા) એ કરેલ કૃત્ય બદલ પ્રાથમિક માફી માગશે અને દિલગીરી પ્રદર્શિત કરશે, તો તે કેસ પાછા ખેંચી લેવા દેવામાં આવશે.”

કેસોની વિગત

એસ. નં.	ફરિયાદી.	સીરોહી પીનલકોડ નીચેના ગુન્હો.	તહોમતદાર.
૧. ૧૯૪૨ નો ૧ (૧૫-૧૧-૪૧)	સાધુ કમલદાસ S/o સાલીગ્રામ.	૧૪૭, ૪૫૧, ૩૨૩, વગેરે.	ગુલાબચંદ S/o ખાસા અને બીજા ૮ માણસો. મતોરાના મહા- જન ચુનીલાલ. કમલદાસ અને બીજા બે.
૨. ૧૯૪૨ નો ૨ (૨૧-૧૧-૪૧)	પંચ વૈશ્રવ ઓફ મતોરા.	૨૬૫.	રીખબદાસ S/o કપુરા અને બીજા ત્રણ.
૩. તેહસીલદારની કોર્ટમાં સીધી ફરિયાદ.	દાનમલ દેવરાજ,	૩૫૨, ૩૨૩, ૫૦૪, ૫૦૬.	નામ આપ્યું નથી. હાટાજી પ્લાહીન અને બીજા અગિ- યાર જણ.
૪. ૧૯૪૨ નો ૬	જવાલના પંચ વૈશ્રવો.	૧૫૩, ૨૬૬.	
૫. ૧૯૪૨ નો ૧૫	શ્રી સરકાર.	૧૪૭, ૪૫૪.	
૬. ૧૯૪૨ નો ૧૪	શ્રી સરકાર.	૧૪૭, ૨૬૭.	

ચીફ મીનીસ્ટર-સીરોહી સ્ટેટ

જૈનધર્મી વીરોનાં પરાક્રમ

લેખક—શ્રીયુત મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી

(ગતાંકથી ચાલુ) રતનસિંગ ભંડારી (૨)

વીરમગામના અધિકારી ભાવસિંગને રતનસિંગ જોડે મેળ ન હતો એ વાત છૂપી નહોતી, ક્રમકે તે મારવાડીઓને ધિક્કારતો હતો. એક તરફ તિરસ્કાર અને બીજી તરફ વેર વાળવાની વૃત્તિએ તેને પોતાના ઉપરી અધિકારી પ્રત્યે બહુમાન રાખવાની ફરજ ભુલાવી. તે મરાઠા નાયક સાથે મળી ગયો અને એ મરાઠા નાયકને તેણે છૂપી રીતે શહેરમાં દાખલ થવા દીધો. આ રીતે મરાઠા નાયક દામાજીએ વીરમગામનો કબ્જો લઈ લીધો અને મારવાડી વહીવટદાર કલ્યાણને હાંકી કહાડ્યો. અને એને બદલે પોતાના વિશ્વાસુ માણસ રંગોજીને તેની જગ્યાએ મૂક્યો અને પોતે સોરઠ પ્રતિ આગળ વધ્યો. ઈ. સન. ૧૭૩૬ની શાલમાં અર્થાત્ કબ્જો લીધો તે પછીના વરસમાં જ રંગોજી યાવળા સુધી આવી ગયો અને ત્યાં તેણે લૂંટ ચલાવી. રતનસિંગથી આ જોયું શી રીતે ગયું? તરત જ તે સામે ગયો અને રંગોજીને વીરમગામ પાછા ફરવાની ફરજ પાડી. પુઠ પકડીને તેનો કટલોક સામન પણ લઈ લીધો, છતાં તેને શહેરમાંથી કહાડી શક્યો નહીં. છેવટે તેણે વીરમગામને ઘેર નાંખ્યો. દરમિયાન મરાઠાઓએ વીરતાભર્યો હલો આપ્યો. દામાજીનો ભાઈ પ્રતાપરાવ દશ હજાર ઘોડેસ્વાર લઈ સીધો અમદાવાદ તરફ ધસી આવ્યો. આ સમાચાર રતનસિંગના કાને પડ્યા પણ તેણે તે ખરા ન માન્યા. શત્રુ તરફનો આ એક પ્રચાર તેણે ગણી લીધો! પોતાનું મન જે વીરમગામને સર કરવામાં એકતાર બન્યું છે અને ખાઈઓ ખોદાઈ માત્ર કિલો સર કરવાનો પ્રયાસ આદરવાનો જ બાકી છે તે બીજી દિશામાં વાળવાનો આ એક શત્રુપક્ષનો દાવ છે એમ તેણે ક્યાંય સુધી માન્યું! પણ છેવટે તપાસના અતિ પ્રતાપ-રાવવાળી વાત સાચી ઠરી એટલે તે એકદમ વીરમગામને પડતું મેલી અમદાવાદ પાછો ફર્યો.

ઈ. સ. ૧૭૩૭ના વર્ષમાં મહમદશાહની અભયસિંગ પ્રતિ કરી નજર થઈ એટલે તેણે અભયસિંગની બદલીમાં મોમીનખાનને ગુજરાતનો સૂબો નિમ્ણો. આ ફેરફારની રતનસિંગને ખબર મળતાં જ તેણે પોતાના માલિક અભયસિંગને પોતાને કેવી રીતે આજ્ઞા બગવવાની છે એ માટે પુછાવ્યું. 'જે રતનસિંગથી બની શકે તેમ હોય તો મોમીનખાનનો સામને કરવો' એવો જવાબ અભયસિંગ તરફથી આવ્યો. આ ઉત્તર મળતાં જ ભંડારી રતનસિંગની હિંમત ખેવડી વધી ગઈ. અને જોણે મોમીનખાન સામે અમદાવાદનું રક્ષણ કરવાનો નિર્ધાર કર્યો. વર્ષાકાળ પૂરો થતાં જ નવા સૂબા મોમીનખાને અમદાવાદ સર કરવાની તૈયારી શરૂ કરી અને થોડા સમયમાં તે અમદાવાદ ઉપર ચઢી આવ્યો.

કર્નલ વોલ્ટર જણાવે છે તેમ ભંડારીએ જરાપણ હિંમત હાર્યા વગર શહેરનો ખચાવ છેવટ સુધી કરવાનો દૃઢ નિશ્ચય જાહેર કર્યો. દામાજી ગાયકવાડ મોમીનખાન સાથે જોડાઈ ગયો. અમદાવાદથી ત્રણ માઈલ દૂર ઇસાનપુરામાં ઉભય વચ્ચે જણે ખાસ જૂની મંત્રી ન હોય એવો દેખાવ થયો. આ જોડાણની ખબર રતનસિંગ ભંડારીને મળતાં જ ધડીભર તે વિચારમગ્ન બની ગયો. પછી તેણે 'શઠ પ્રતિ શાઠયં કુર્યાત્' એ મુસદ્દી-પણાની નીતિનો આશ્રય લેવાનો વિચાર કરી દામાજીને કહેવડાવ્યું કે મોમીનખાને રંગોજીને અમદાવાદની આસપાસનો મુલક તથા ખંભાત છોડીને જે ચોથની આવક થાય છે તેનો અર્ધો ભાગ તમને આપવાની કબુલાત આપી છે જ્યારે હું જે તમે મારી સાથે જોડાતા

[૪૭૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૭]

હો તો તમને એ સર્વ સાથેની યોથમાંથી અર્ધો ભાગ આપવા કબુલ થાઉં છું. આ શરતની અવેજીમાં મારા મોટા જમીનદારોને તમારા તંત્રમાં મોકલવા તૈયાર છું. આ શરત દામોજીએ મોમીનખાનને વચ્ચાવી અને તે શું કરવા માંગે છે એમ પૂછ્યું.

મોમીનખાને ભંડારીવાળી શરત કબુલી લીધી. એમાં ખંભાતની ઉપજને અદ્દલે વીર-મગામ જિલ્લો આપી દેવારૂપ ફેરફાર કર્યો. આ લાભ મળતાં મરાઠા નાયકે રતનસિંગ ભંડારી સાથેના સંદેશા અંધ કર્યાં. પોતે દુષેશ્વરની યાત્રાએ ગયો અને ત્યાંથી પાછા ફરીને સાથમાં રંગોળીને રાખીને સન ૧૭૩૮માં અમદાવાદ સર કરવા ઉગ્ર પગલાં ભર્યાં. તેઓએ એવી ખરાબ રીતે મારો ચલાવ્યો કે જેથી શહેરને ઘણું નુકશાન પહોંચ્યું. ખુદ મોમીનખાનને લાગ્યું કે આ રીતે હલ્લો કરી દાખલ થતાં મરાઠા સૈન્યની પાસેથી ભવિષ્યમાં પોતે શહેરનો કબજો કેવી રીતે લઇ શકશે? એથી તેણે મીરા-તે-અહમદના કર્તાને રતનસિંગ પાસે મોકલ્યો અને સુલેહભરી રીતે શહેર સોંપી દેવાની માંગણી કરી. પણ ભંડારીએ જરા પણ નમતું તોલ્યું નહીં. દરમિયાન કાઝીમઅલીખાનની સરદારી નીચેના મુસલમાન સૈન્યે અને આશુરાવ મરાઠાની સરદારી હેઠળના મરાઠા સૈન્યે શહેર કબજો લેવાનો નેશબેર હુમલો કર્યો. પણ એમાં ઉભયને પાછા ફરવું પડ્યું. ખીજે દિવસે રતનસિંગને લાગ્યું કે સંયુક્તબળનો સામનો કરી શહેરનો અચાવ કરવો શક્ય નથી એટલે મોમીનખાન જોડે સંધિના સંદેશા શરૂ કર્યા અને પોતાના સૈન્યના નિભાવ માટે અમુક રકમ લેવાની, તેમજ લડાયક સમોવડીયાને છાજે તેવા મોલા સહિત શહેર છોડી જવાની શરતથી સુલેહ કરી. આ રીતે ભંડારી રતનસિંગના કારભારનો ગુજરાતમાં અંત આવ્યો.

સન ૧૭૪૫માં ખીકાનેરનો રાજા જોરાવરસિંગ મૃત્યુ પામ્યો. ગાદી માટે બે હકદાર ઊભા થયા. એકનું નામ ગજસિંહ અને બીજાનું નામ અમરસિંહ. ઠાકુર ખુશાલસિંગ અને મહેતા અખ્તાવરસિંગની મદદથી ગજસિંહ ગાદીએ ચઢી બેઠો. અમરસિંહ અભયસિંગની મદદ મેળવવા દોડ્યો. અભયસિંગે અમરસિંહના હકને કબુલ રાખી, એની કુમકે રતનસિંગ ભંડારીને સૈન્ય આપી ગજસિંહ સામે મોકલ્યો. કેટલાક સમય સુધી ઉભય વચ્ચે નાની નાની લડાઈઓ ચાલુ રહી. સન ૧૭૪૭માં ઉભય પક્ષનાં સૈન્યો સામસામે આખરી યુદ્ધ લડવાને સાડે એકત્ર થયાં. ઝનુની લડાઈનો આરંભ થયો. ઘણા પ્રયાસ ને સખ્ત લડાઈ પછી ખીકાનેરનું સૈન્ય વિજયી નિવડ્યું. એણે ઘેરો ઘાલી બેઠેલા રતનસિંગના લશ્કરને પાછું હટાવ્યું. રતનસિંગ આ જોતાં જ એકદમ આગળ વધ્યો. જાણે એકાદ ઝનુન પર ચઢેલો સિંહ ન ધૂમી રહ્યો હોય તેમ શત્રુ સામે તરવાર ફેરવતો ધૂમવા લાગ્યો. જોત-જોતામાં ગુમાવેલી કેટલી જગ્યા મેળવી પણ ખરી; ત્યાં તો ગજસિંહે કેંકેલા બાણથી એની આંખ ફૂટી. આમ છતાં એણે સૈનિકોને દોરવણી આપવી ચાલુ રાખી. પોતાને સખ્ત ધા લાગ્યા છતાં અને જતે અશકત અન્યા છતાં તેણે નમતું ન તોલ્યું. દુશ્મન દળમાં નવી ભરતી થવા માંડી અને એનું જોર વધી પડ્યું. રતનસિંગને લાગ્યું કે આવા વિપુલ કટક સામે જીવવું નકામું છે એટલે એણે પાછા ફરવાનો હુકમ આપ્યો. દરમિયાન એક ખીકાનેરી ભાલા ધારીએ એનાં પર પીઠેથી ધા કર્યો. એ ધા મરણાંત નીવડ્યો અને એનાથી ભંડારી સરખો મુસદ્દી ને બહાદુર સરદાર કાયમની નિદ્રામાં પોઠ્યો. ધર્મે જૈન હોવા છતાં ભંડારીના જીવનમાંથી સાહસ પરાક્રમ અને બહાદુરીના પ્રસંગો જોઈતા પ્રમાણમાં મળે છે. (ચાલુ)

पंजाब का प्रशस्ति-संग्रह

लेखक:— डॉ. बनारसीदास जो जैन, M. A., Ph. D., Oriental College, लाहौर.

ऐतिहासिक संशोधन में ग्रंथकारों और लिखारियों की प्रशस्तियां बड़ा महत्त्व रखती हैं, क्योंकि उनमें कभी कभी तात्कालिक घटनाओं का उल्लेख रहता है। यद्यपि इनसे किसी क्रमबद्ध इतिहास की आशा नहीं की जा सकती, तथापि इन में कहीं २ ऐसे उल्लेख मिल जाते हैं जिनसे ऐतिहासिक तथ्यों का समर्थन होता है।

पंजाब में गत तीन चार शताब्दियों में जैनधर्म की परिस्थिति कैसी थी इस बात का सामान्य रीति से निर्णय करने के लिये भी पर्याप्त साधन विद्यमान नहीं हैं। परंपरागत कथन का प्रायः लोप हो चुका है। मंदिर और उपाश्रय नष्ट भ्रष्ट हो गये हैं। पंजाब में जैनधर्म की परिस्थिति को वर्णन करने वाले साहित्यिक उल्लेख भी बहुत कम हैं। ऐसी दशा में लिखारियों की प्रशस्तियों से बहुत कुछ सहायता मिल सकती है। परंतु खेद का विषय है कि इस ओर जैसा चाहिये वैसा ध्यान नहीं दिया गया। मेरा दृढ़ विश्वास है कि पंजाब के जैन भंडारों में अनुमान बीस हजार लिखित ग्रंथ विद्यमान हैं। इन भंडारों का महत्त्व जानने के लिये पढ़िये—(१) “श्री आत्मानन्द जन्म शताब्दि स्मारक ग्रन्थ” हिंदी विभाग, पृ० १५७-६८ पर “पंजाब के जैन भंडारों का महत्त्व” शीर्षक मेरा लेख अथवा (२) मेरे द्वारा संकलित और पंजाब यूनिवर्सिटी द्वारा सन् १९३८ में प्रकाशित “ए कैटेलाग ऑफ मैनुस्क्रिप्ट्स इन दि पंजाब जैन भंडारों” अर्थात् पंजाब के जैन भंडारों की सूची प्रथम भाग, मूल्य रु. ५। इस सूची में उल्लिखित ग्रंथों के अतिरिक्त हजारों ग्रंथ और हैं जिनका निरीक्षण करके सूची का प्रकाशित करना अत्यावश्यक है। आज इस घोर युद्ध की भयावह परिस्थिति में इनका निरीक्षण और भी अधिक जरूरी है ताकि अज्ञातपूर्व और अलभ्य ग्रंथरत्नों को सुरक्षित रखने का उपाय किया जाय। ये ग्रंथ अधिकतर मूर्तिपूजक श्वेताम्बर संप्रदाय के हाथ में हैं। इनकी सार संभाल करना न केवल पंजाब के जैन संघ का, अपितु समग्र भारतवर्ष के जैन भाइयों का, कर्तव्य है। इनकी उचित सारसंभाल यही है कि पहले उनकी सूची बना ली जाय और फिर युद्ध की समाप्ति पर्यंत उन्हें किसी सुरक्षित स्थान में रखा जाय। मैंने “जैन इतिहास में लाहौर” शीर्षक अपना लेख* लिखने में

* जो इसी पत्रिका के किसी आगामी अंक में छपेगा।

[४८०]

श्री जैन सत्य प्रकाश

[१५७]

इन ग्रंथों की प्रस्तियों से काफ़ी सहायता ली है । कुछ प्रशस्तियां यहां उद्धृत की जाती हैं । क्या ही अच्छा हो यदि पंजाब जैन सभा अथवा कोई इतर संस्था पंजाब के जैन ग्रंथों की प्रशस्तियों को एकत्रित करके अमृतलाल मगनलाल शाह द्वारा संकलित “ प्रशस्तिसंग्रह ” (अहमदाबाद, सं० १८८३) की भांति प्रकाशित करदेवे । इससे पंजाब में जैनधर्म के इतिहास का एक अंश भली प्रकार ज्ञात हो सकेगा ।

लिपि-प्रशस्तियां

१. ग्रंथ नं० ३८१× उपासगदसा । इति श्री उपासकदशांगसप्तमं समाप्तं सं० १६०५ वर्षे वैशाख सुदि ९ लि० नानक ऋषि, स्थानेस्वरु मध्ये ।

२. ग्रंथ नं० १७२२ प्रतिक्रमण । इतिश्री उत्तराधगळे श्री आचार्य मनहरण मनोहरदास स्वामि तस्य लिखते प्रथम सिक्षेण ऋषि सुंदरदासेन वाचनार्थे कैथल चतुर्मासे संवत् १६७३ वर्षे श्री ।

३. ग्रंथ नं० २०१२ मत्स्योदर कथा । सं० १६०४, बजवाडा मध्ये ।

४. ग्रंथ नं० १६८५ पिण्डविशुद्धिवृत्ति । सं० १६३१-कात्तिक सु. १३, बृहस्पति । वर्धनमणि कल्याणसागर राणा लिपिकृत । मुलताणमध्ये ।

५. ग्रंथ नं० २७७२ समयसार नाटक । सं० १७६१ । सालकोट मध्ये ।

६. ग्रंथ नं० १५८१ परदेसी राजा की चौपाई । सालकोटांत मध्ये साह अकबर राज सं० १६६२ । लिषतं पू० हरदास शिष्य ऋ० रूपचंद ।

७. ग्रंथ नं० १९७९ भावनाकुलक । सं० १८९२ । लिषतं अमोलकचंद । सियालकोट मध्ये ।

८. ग्रंथ नं० १७७४ प्रधुम्नचरित्र । सं० १७१९ । लिषतं जटमल आचार्य भायमल रायमल माना ऋ० मल्ला ऋ० बन्नू ऋ० । बजवाडानगरे ।

९. ग्रंथ नं० २२१६ रात्रिभोजन चौपाई । सं० १८२५ । लिषतं वीरू मालनेरकोटले नगर मध्ये ।

१०. ग्रंथ नं० २६३० श्रीपालनरेद्र कथा । सं० १६१३ ज्येष्ठवदि ११, बुधवासरे । लिषतं हीरानंद ऋषि कसूरकोटे ।

११. ग्रंथ नं० २४६३ वैराग्यशतक । पाठनार्थे घालऋषि निमित्तं ।

× ग्रंथ नंबर हैं A Catalogue of Manuscripts in the Punjab Jain Bhandars के अनुसार ।

अंक ६]

पञ्चम भाग प्रशास्त्र संग्रह

[४८१]

सालकोटमध्ये सं० १६९३ वर्षे सावण सुदि ७ दिने लिषतं मोहन ऋषि गंगू का कल्याणमस्तु ।

१२. प्रथं नं० १९१९ भक्तामरवृत्ति । लिषतं अमोलकचंद शालकोट सहर मध्ये श्री पूज्यजी मल्लकचंदजी तत्शिष्य श्रीमहासिंघजी तत्शिष्य श्री अमोलक चंदजी लिष्यतं संवत् १८८८ ज्येष्ठ मासे कृष्ण पक्षे दशमी तिथौ रविवारे ।

१३. प्रथं नं० २०८५ मृगावतीनी चौपई । सं० १८७५ लिषतं नंदलाल रतिलाल रायचंद, लुधिहाणा पंजाब देस ।

१४. प्रथं नं० ८८ अंतरीक्षपार्वनाथ छंद । सं० १७९९ लिषतं रामविमल जालंधर मध्ये ।

१५. प्रथं नं० २२३ आर्यवसुधारणी । सं० १८०८ लिषतं लज्जाजी सरसा मध्ये ।

१६. प्रथं नं० ७२७ गौतमकुलकवृत्ति । सं० १८१७ लिषतं सिद्धतिलक गणिशिष्य सिद्धरंग । कपूरै दै कोट मध्ये ।

१७. प्रथं नं० ४९२ कल्पसूत्र । सं० १७४० लिषतं जसवंत बन्नु ऋ० (१) पिंडीसहर मध्ये ।

१८. प्रथं नं० १०३७ ज्ञातासूत्र । लिषा पू० सागरऋषि तत् अंतेवासिना गंगमुनिना लिपीकृतं । पठनार्थ आचार्य जसवंत जी सही २ सं० १७४२ वर्षे श्रावण वदि नवम्यां बुधदिने पीपापुरमध्ये परस्वार्थे लिषीकृतं ।

श्री ज्ञाता जी के पत्रे सिवारे श्रावक मुहरो कंबो ने संवत् १८७४ वर्षे श्रावण वद्दी २ रविदिने श्री सुनामनगरे थानकमहिं नवीलिषतं लिषतं मुहरूमाई दित्ता का बेटा श्रावक धर्मे ।

ऊपर की प्रशास्तियों में किसी विशेष घटना का उल्लेख नहीं है । इस प्रकार की प्रशास्तियां गुजरात आदि देशों के इतिहास में अधिक सहायता नहीं देती क्यो कि वहां दूसरे रूपों में प्रचुर सामग्री मिल रही है । परंतु पंजाब के लिये ऐसी प्रशास्तियां भी काफी उपयोगी हैं । इनसे यह तो मालूम हो जाता है कि अमुक संवत् में, अमुक नगर में जैनधर्म का अस्तित्व था और वहां अमुक संप्रदाय के अमुक साधु या यति विराजमान थे । अगर पंजाब में रहे हुए बीस हजार प्रर्थों में से आधे प्रर्थों पर प्रशास्तियां और उनमें से भी हजार प्रशास्तियों में पंजाब के नगरों का उल्लेख हो तो उनसे पंजाब के जैन इतिहास की काफी पूर्ति हो सकती है । अवकाश मिलने पर “ जैन सत्य प्रकाश ” में और भी प्रशास्तियां मुद्रित कराई जायंगी ।

હિન્દી 'વિશ્વવાણી' માસિકના જૈનસંસ્કૃતિ અંકની યોજના

[હિન્દી ભાષાના 'વિશ્વવાણી' માસિક પત્રના સંપાદક શ્રીમાન વિશ્વભરનાથ-જીએ જૈનસંસ્કૃતિ પ્રત્યેના આદરભાવથી પ્રેરાઈને આવતા પર્યુષણ પર્વના સમયે પ્રગટ થનાર 'વિશ્વવાણી' માસિકનો અંક જૈનસંસ્કૃતિ અંક તરીકે પ્રગટ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. ગયા એપ્રિલ માસના 'વિશ્વવાણી' માં એની યોજના પ્રગટ કરવા સાથે, તેમણે વિદ્વાનોને લેખો મોકલવાનું આમંત્રણ કર્યું છે. આપણા પરમપૂજ્ય મુનિવર્યો તેમજ અન્ય જૈન વિદ્વાનો આ યોજના અનુસાર પ્રમાણુ યુક્તિ, અને અનુભવપૂર્ણ વિચાર-ણાથી સમૃદ્ધ લેખો મોકલી જૈનસંસ્કૃતિના પ્રચારમાં સહકાર આપે. —તંત્રી]

“ભારતીય સમાજમાં જૈન સંસ્કૃતિના સંબંધમાં આજે અનેક ગેરસમજૂતીઓ ફેલાયેલી છે. લોકોમાં એવો ભ્રમ ભરેલો છે કે જૈનોની અહિંસાએ ભારતવર્ષનું પતન કર્યું, જૈનધર્મ અને જૈનસંસ્કૃતિનો ભારતીય સભ્યતાના નિર્માણમાં કશો ફાળો નથી, અને જૈન સમાજ એ ભારતીય સમાજનું એક એવું અંગ છે જેના ઉપર ભારતવર્ષ કોઈ પ્રકારનું ગૌરવ ન લઈ શકે-વગેરે પ્રકારની જાત જાતની મિથ્યા વાતો બહુલાગણુલા લોકોનાં મગજમાં ધર કરી બેઠી છે. સદ્ભાગ્યે ઈતિહાસની દૃષ્ટિએ આ સાચી હકીકત નથી. જૈન દાર્શનિકા અને આધ્યાત્મિક આગેવાનોએ ઇશુ ખ્રીસ્તથી બસો વર્ષ પહેલાં મધ્યએશિયા, નિકટ પૂર્વ, પેલેસ્ટાઇન, ઇથિયોપિયા અને મિત્ર દેશ સુધી, પોતાનાં ધર્મસ્થાનોની સ્થાપના કરીને જૈનધર્મનો પ્રચાર કર્યો હતો. જેમ જેમ પુરાતત્ત્વવેત્તાઓ ઈતિહાસ ઉપરથી જૂતકાળનું આવરણ દૂર કરતા જાય છે તેમ તેમ જૈનસંસ્કૃતિ સંબંધી નવી નવી વાતો જાગતી સામે આવતી જાય છે. એ પણુ હર્ષની વાત છે કે જૈન દર્શનના પ્રથો હવે મદિરાનાં ભોંયરાંઓમાંથી પ્રકાશમાં આવી રહ્યા છે અને જૈનસંસ્કૃતિના વ્યાપક સ્વરૂપનો પરિચય લોકોને મળી રહ્યો છે. જૈનપુરાતત્ત્વ સંબંધી વિચારણા કરવાનું કામ કેવળ જૈનોની જ ફરજ નથી, દરેક ભારતીય વિદ્વાને, જૈન સંસ્કૃતિને ભારતીય સંસ્કૃતિનું એક મહાન અંગ સમજીને તેની વિચારણા અને શોધખોળ કરવી જોઈએ.

“અમે પહેલાં એમ વિચાર કર્યો હતો કે 'વિશ્વવાણી'નો ઈ. સ. ૧૯૪૨ના મે માસનો અંક ઔદ્ધ અને જૈનસંસ્કૃતિના નામે પ્રકટ કરવો, પણ અમે એ જોયું કે આમ કરવાથી ન તો અમને સંતોષ થશે કે ન તો અમે જૈનસંસ્કૃતિને યોગ્ય ન્યાય આપી શકીશું. આથી અમે એ નિશ્ચય કર્યો છે કે 'વિશ્વવાણી'નો મે મહિનાનો અંક ઔદ્ધ સંસ્કૃતિ અંક પ્રગટ કરવો અને આવતા પર્યુષણ પર્વ ઉપર 'વિશ્વવાણી'નો એક આખો જૈનસંસ્કૃતિ અંક પ્રગટ કરવો, જેથી જૈનધર્મ, જૈનસંસ્કૃતિ, જૈન દર્શન, જૈન કમયોગ, જૈન તીર્થંકર, જૈન સ્થાપત્ય, જૈન કળા, જૈન સાહિત્ય, પરદેશોમાં જૈનધર્મ વગેરે વિષય ઉપર પૂરો પૂરો પ્રકાશ પાડી શકાય.

“દેશના સમસ્ત જૈન અને અજૈન વિદ્વાનોને અમારી નમ્ર પ્રાર્થના છે કે તેઓ અમને આ કાર્યમાં સહાય કરે. જે ભાષ્યોને અમે આ સંબંધી વ્યક્તિગત આમંત્રણુ નથી મોકલી શક્યા તે કેવળ તેઓ અપરિચિત હોવાના કારણે જ. હજુ મળુ-ચાર મહિનાનો સમય છે અને જો અમને બધાનો સહકાર મળશે તો અમે પર્યુષણ પર્વના અવસરે એક બહુકલ્પો અને નમ્રનેદાર 'જૈનસંસ્કૃતિ અંક' પ્રસિદ્ધ કરવામાં સફળ થઈ શકીશું.”

समाचार

प्रतिष्ठा: १. गुढावालोतरमां वैशाख शुद्धि १० पूज्य पंन्यासण महाराज श्री कल्याण-विजयण गण्डि आदिनी निश्रामां श्री ऋषभदेव जगवानना जिनमंदिरनी प्रतिष्ठा करवामां आवी.

२. वनी (जिहो नासिक) गाममां वैशाख शुद्धि पीण सातमे पूज्य मुनिमहाराज श्री लक्ष्मणविजयण महाराज आदिनी निश्रामां नवा जिनमंदिरनी प्रतिष्ठा करवामां आवी.

३. अमदावादमा देवसाना पाडामां वैशाख सुद्धि पीण सातमे पूज्य पंन्यासण महाराज श्री हिम्मतविजयण महाराज आदिनी निश्रामां श्री चिंतामणि पार्श्वनाथ प्रभुना जिनमंदिरमां श्री वासुपूज्य प्रभुनी प्रतिमाना प्रतिष्ठा करवामां आवी.

४. अमदावादमां दसा पोरवाड सोसायटीमां वैशाख सुद्धि दशमना दिवसे पूज्य आचार्य महाराज श्री विजयसिद्धिसुरीश्वरण महाराज आदिनी निश्रामां श्री शीतलनाथ प्रभुना नवा जिनमंदिरनी प्रतिष्ठा करवामां आवी.

५ अमदावादमां उधनी अडकीमां वैशाख सुद्धि पीण सातमे पूज्य उपाध्याय श्री मनहरविजयण आदिनी निश्रामां लुण्ठोद्धृत जिनमंदिरनी प्रतिष्ठा करवामां आवी.

दीक्षा: १. वणामां वैशाख शुद्धि पीण सातमे पूज्य मुनिमहाराज श्री जयंतविजयण महाराजे अंगभेरनिवासी भाध जगजवनदास भाधयंदने दीक्षा आपी. दीक्षितनुं नाम सु. श्री. जयानंदविजयण राप्पीने तेमने पोताना शिष्य अनाव्या.

२. मडीजमां वैशाख शुद्धि पीणना दिवसे पूज्य आचार्य महाराज श्री इनकयंदर-सुरिण्ये लाहरणुनिवासी श्री. बीभाभाध हाथीभाधने दीक्षा आपी. दीक्षितनुं नाम सु. श्री. लुवनमुनिण राप्पीने तेमने पोताना शिष्य अनाव्या.

३-४ वनी (जिहो नासिक) गाममां वैशाख शुद्धि पांच्यमे पूज्य मुनिमहाराज श्री लक्ष्मणविजयण्ये मोटा मोटावाणानिवासी भाध श्री केशवणभाधने तथा विसलपुरनिवासी प्रेमचंदभाधने दीक्षा आपी. दीक्षितानां नाम अनुक्रमे सु. श्री. कुंदकुंदविजयण तथा सु. श्री. प्रद्योतनविजयण राप्पीने तेमने अनुक्रमे पूज्य मुनिराजश्री लक्ष्मणविजयण तथा पूज्य मुनिराज श्री यरणुविजयणना शिष्य अनाववामां आव्या.

५ दहेगाममां वैशाख शुद्धि पीण सातमे पूज्य आचार्य महाराज श्री विजयउमंग-सुरिण महाराजे वडेलारवाणा श्री. पुंगलाल नाथादालने दीक्षा आपी. दीक्षितनुं नाम सु. श्री हेमविजयण राप्पीने तेमने पूज्य पंन्यासश्री उदयविजयण गण्डिना शिष्य अनाव्या.

६ उदपुर (मेवाड)मां वैशाख शुद्धि त्रीणना दिवसे पूज्य पंन्यासण महाराज श्री हिम्मतविजयण गण्डिने गुडानिवासी श्री लंवरलाडणने दीक्षा आपी. दीक्षितनुं नाम सु. श्री. लयानंदविजयण राप्पीने तेमने पोताना शिष्य अनाव्या.

७ जेटालामां पूज्य पंन्यासण महाराजश्री चंद्रसागरण महाराजे श्रीयुत छोगमलणने दीक्षा आपी. दीक्षितनुं नाम सु. श्री. चन्द्रकान्तसागरण राप्पीने पोताना शिष्य अनाव्या.

डाणधर्म: १. अमदावादमां पूज्य आचार्य महाराज श्री. विजयलावण्यसुरिण महाराजना प्रशिष्य मुनिराज श्री. जिनप्रलविजयण महाराज वैशाख सुद्धि १० डाणधर्म पाभ्या.

२. सुरतमां पूज्य आचार्य महाराज श्री. विजयविज्ञानसुरिण महाराजना प्रशिष्य पूज्य मुनिराज श्री. गुणचंद्रविजयण महाराज वैशाख शुद्धि १२ डाणधर्म पाभ्या.

३. अमदावादमां पूज्य आचार्य महाराज श्री. विजयनेमिसुरीश्वरण महाराजना शिष्य पूज्य मुनिमहाराज श्री. धनविजयण महाराज वैशाख वही तेरशना डाणधर्म पाभ्या.

Shri Jaina Satya Prakasha

Regd. No. B. 3801.

આને જ મંગાવો
શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશનો
ત્રીજો વિશેષાંક
દી પો ત્સ વી-અં ક

રપર પાનાંના દળદાર અને સચિત્ર આ વિશેષાંકમાં વીર નિર્વાણુ
સં. ૧૦૦૦થી વીર નિર્વાણુ સં. ૧૭૦૦ સુધીનાં ૭૦૦ વર્ષના જૈન
ઇતિહાસને લગતી વિવિધ વિષયની સામગ્રી આપવામાં આવી છે.
તેમજ અનેક ચિત્રોથી અંકને સુશોભિત બનાવવામાં આવ્યો છે.
દરેક જૈન ઘરમાં આ અંક અવશ્ય હોવો જોઈએ.

છૂટક મૂલ્ય-સવા રૂપિયો.

એ રૂપિયા ભરીને શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના ગ્રાહક બનનારને
આ અંક ચાલુ અંક તરીકે અપાય છે.

—: કષો :—

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ
જેશિ ગલાઇની વાડી, ધીંગાં
અમદાવાદ.